Quarterly Journal of Economic Research and Policies Vol. 33, No. 115, Autumn 2025

The effect of Financial Technology in the Field of Electronic Payments on the Liquidity of Selected Iranian Banks

Pardis Hassanvand
MA Student of Economic, Faculty of Management and Economics, Department of Economics, Lorestan University, Lorestan, Iran
pardis.hassanvand@gmail.com
Mahbube Delfan
Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Management and Economics, Lorestan University, Lorestan, Iran (Corresponding Author)
delfan.m@lu.ac.ir
Amin Beiranvand
Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Management and Economics, Lorestan University, Lorestan, Iran
beiranvand.a@lu.ac.ir

The advancement of financial technologies over the past few decades has brought about various changes in the global financial industry. Given the increasing expansion of financial technology, the present study attempts to examine its impact on one of the most important challenges of the banking system, namely bank liquidity. In order to achieve the goals of the research in the first step, considering that there is no single index for financial technology, based on the field of financial technology payment, a composite index of financial technology has been made using the principal components analysis method. In the second step, using the panel data method, the relationship between the above-mentioned composite index and other independent variables has been analyzed on the liquidity ratio in 17 Iranian banks in the period of 2017-2023.The research findings indicate that financial technology has a significant negative effect on the liquidity ratio in the studied banks. Among the macroeconomic factors, interest rate and inflation rate, and among the specific banking factors, capital adequacy ratio and asset quality ratio also have a significant inverse effect on the liquidity of the selected banks.

JEL Classification: C33, C38, G21, E42.
Keywords: bank liquidity, financial technology, principal component analysis, panel data

Reccived: 2025/02/08 Accepted: 2025/05/26

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

نشریه علمی (فصلنامه) پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی شماره ۱۱۵
سال سی و سوم، پاییز ۱۴۰۴، صفحه ۳۶۴ - ۳۱۲

تأثیر فناوری مالی در حوزه پرداخت‌های الکترونیکی بر نقدینگی بانک‌های منتخب ایران

پردیس حسنوند
کارشناسی ارشد علوم اقتصادی گرایش اقتصاد نظری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشگاه لرستان، لرستان، ایران.
pardis.hassanvand@gmail.com
محبوبه دلفان
استادیار گروه آموزشی اقتصاد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه لرستان، لرستان، ایران (نویسنده مسئول).
delfan.m@lu.ac.ir
امین بیرانوند
استادیار گروه آموزشی اقتصاد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه لرستان، لرستان، ایران.
beiranvand.a@lu.ac.ir

پیشرفت فناوری‌های مالی طی چند دهه اخیر صنعت مالی جهانی را دستخوش تغییرات گوناگون کرده است. باتوجه‌به گسترش روزافزون فناوری مالی پژوهش حاضر تلاش دارد تأثیر آن را بر یکی از مهم‌ترین چالش‌های نظام بانکی یعنی نقدینگی بانک، بررسی نماید. برای دستیابی به اهداف پژوهش در گام اول، باتوجه‌به اینکه شاخص واحدی برای فناوری مالی وجود ندارد، باتکیه‌بر حوزه پرداخت فناوری مالی از روش تحلیل مؤلفه‌های اساسی شاخص ترکیبی از فناوری مالی ساخته شده است. در گام دوم، با استفاده از روش داده‌های تابلویی به تحلیل رابطه بین شاخص ترکیبی فوق‌الذکر و دیگر متغیرهای مستقل بر نسبت نقدینگی در ۱۷ بانک ایرانی در بازه زمانی ۱۴۰۱- ۱۳۹۵ پرداخته شده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که فناوری مالی تأثیر منفی معناداری بر نسبت نقدینگی در بانک‌های مورد مطالعه دارد. از میان عوامل کلان اقتصادی، نرخ بهره و نرخ تورم و از میان عوامل خاص بانکی، نسبت کفایت سرمایه و نسبت کیفیت دارایی نیز تأثیر معکوس معناداری بر نقدینگی بانک‌های منتخب دارند.

طبقه‌بندی JEL: C33, C38, G21, E42.
واژگان کلیدی: نقدینگی بانک، فناوری مالی، مؤلفه‌های اساسی، داده‌های تابلویی

تاریخ دریافت: ۲۰ / ۱۱ / ۱۴۰۳ تاریخ پذیرش: ۵ / ۳ / ۱۴۰۴

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]
[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

۱. مقدمه

برای اعتلای اقتصاد، سلامت بخش بانکی و قدرت آن از اهمیت بالایی برخوردار است. کارایی و دوام بانک‌ها به‌شدت به سطح نقدینگی آن‌ها وابسته است (آگاروال[1]، ۲۰۱۹). نقدینگی بانک یک مسئله نسبی است و هرگز تعریف دقیقی از مقادیر صحیح نقدینگی برای بانک به عمل نیامده است؛ اما روشن است که بانک‌ها به دلیل اهمیت کاری خود نیازمند نگهداری بخشی از دارایی‌های خود به شکل نقد یا دارایی‌های با درجه نقدشوندگی بالا به‌منظور پاسخگویی به مشتریان و صاحبان سپرده هستند (دلقندی و ایزی، ۱۳۹۵)؛ ازاین‌رو در بسیاری از موارد نسبت دارایی‌های نقدی و معادل آن بر کل دارایی‌ها به‌عنوان معیاری برای نسبت نقدینگی در بخش بانکی در نظر گرفته شده است. نقد و معادل نقد عبارت است از موجودی نقدی، اوراق مشارکت و مشابه آن که دارای بازار معامله نقدی فعال هستند (قیمیر[2]، ۲۰۲۱).

در ارتباط با علت اهمیت مدیریت صحیح نقدینگی در نظام بانکی می‌توان گفت که در شرایط کسری نقدینگی بانک‌ها توانایی تأمین وجوه کافی برای انجام فعالیت‌های خود نداشته که در نتیجه آن فرصت‌های تجاری بانک ازدست‌رفته و منجر به کاهش اعتماد عمومی می‌شود (الرواشده[3] و همکاران، ۲۰۲۳؛ نگوین[4]، ۲۰۲۲). از سوی دیگر میان نگهداری بیشتر از حد وجه نقد و سودآوری نیز تضاد وجود دارد؛ زیرا نگه‌داشتن بیش از

1. Agarwal
2. Ghimire
3. Alrwashdeh
4. Nguyen

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

حد دارایی نقدی فرصت‌های سرمایه‌گذاری را ربوده و درواقع باعث کمترشدن سودآوری بانک‌ها می‌شود (تاسنوا[1]، ۲۰۲۲). باتوجه‌به این موضوع، مدیریت بهینه نقدینگی در نظام بانکی همواره موردتوجه بوده است. پژوهشگران مختلف تلاش کرده‌اند با شناسایی عوامل مؤثر بر سطح نقدینگی اطلاعات جامعی را در اختیار بانک قرار دهند به‌گونه‌ای که در پژوهش‌های داخلی عالی داعی جوادی (۱۳۹۷)، شیدائیان و همکاران (۱۳۹۷)، اسلامی (۱۴۰۰) و در پژوهش‌های خارجی القده[2] (۲۰۲۰)، الحربی[3] (۲۰۲۰)، کاپور [4]و همکاران (۲۰۲۲)،ها [5]و همکاران (۲۰۲۲) دودسته متفاوت از عوامل تعیین‌کننده بر سطح نقدینگی بانک شناسایی شده است: عوامل درونی که در ارتباط با تصمیمات مدیریت و نسبت صورت‌های مالی هستند و عوامل خارجی که مربوط به‌نظام اقتصادی است.

از سوی دیگر وقوع بحران مالی در سال ۲۰۰۸، انجام تحولات چشمگیری را در بخش مالی به دنبال داشت. به‌گونه‌ای که مؤسسات مالی، سیاست‌های گوناگونی را جهت پیشگیری از کاهش سودآوری و ورشکستگی، اتخاذ کردند. این سیاست‌ها به نوبه خود منجر به کاهش فعالیت‌های مالی و کاهش اعتماد افراد به مؤسسات مالی سنتی شدند. کاهش اعتماد افراد به مؤسسات مالی سنتی، بهره‌مند نبودن مؤسسات مالی سنتی از الگوهای تجاری و محصولات نوین و تغییر نیاز مشتریان همراه با پیشرفت در فناوری به پدیدارشدن فین‌تک منجر گردید (معبودی و دره نظری، ۱۴۰۲). کلمه فین‌تک از ترکیب دوکلمه مالی

1. Tasnova
2. Al-Qudah
3. Al-Harbi
4. Kapur
5. Ha

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

و فناوری[2] شکل گرفته است و می‌توان آن را ارائه خدمات مالی پیشرو در زمینه‌های گوناگون به مشتریان دانست (مرادی و همکاران، ۱۴۰۱).

باتوجه‌به پیشرفت‌های فین‌تک، بانک‌ها جهت حفظ سهم خود در بازار و ارتقای آن و همچنین حفظ بقای خود به‌عنوان یک بازیگر محوری در زیست‌بوم مالی باید خود را با سرعت پیشرفت فناوری‌های نوین تطبیق دهند (مرادی و همکاران، ۱۴۰۲). در سال‌های اخیر، پیشرفت‌های فناوری اطلاعات در بانکداری، شیوه انجام عملیات بانکی را دچار تغییر کرده است به‌گونه‌ای که مشتریان می‌توانند به‌صورت شبانه‌روزی امور بانکی خود را انجام داده و به کمک بانکداری اینترنتی و از طریق وب‌سایت بانک، با سرعت بیشتر و هزینه کمتر در مقایسه با شعب سنتی و به‌دور از موانع و محدودیت‌های مکانی و زمانی، تعاملات الکترونیکی وسیع‌تری داشته باشند (تمیزی، ۱۴۰۰). می‌توان گفت که فین‌تک با عنوان نوآوری مالی، تغییرات گسترده‌ای در الگوهای پرداخت ایجاد نموده است و با استفاده از شیوه‌های جدید تراکنش مانند پرداخت موبایلی امکان گذر نظام مالی سنتی را از محدودیت‌های جغرافیایی و زمانی ایجاد کرده است (کرمی و اسماعیل‌پور مقدم، ۱۴۰۲). باتوجه‌به اثرات شگرف فناوری مالی بر بانک‌ها احتمالا این فناوری‌ها بر میزان و سطح بهینه نگهداری وجوه نقد و معادل آن نیز اثرگذار باشند؛ بنابراین کنار عوامل خاص بانکی و عوامل کلان اقتصادی می‌توان فناوری مالی را نیز به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر سطح نقدینگی بانک‌ها مورد بررسی قرارداد؛ ازاین‌رو پژوهش حاضر تلاش دارد به بررسی اثر فناوری مالی در کنار سایر عوامل بر سطح نقدینگی بانک در ایران بپردازد. فرضیه مورد

---

1. Financial
2. Technology

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

بررسی در این پژوهش به این صورت است که فناوری مالی تأثیر منفی و معناداری بر سطح مورد نیاز نقدینگی در بخش بانکی ایران دارد.

جهت بررسی فرضیه فوق‌الذکر این پژوهش در شش بخش تدوین شده است. پس از بخش مقدمه، در بخش دوم ادبیات تحقیق بیان شده در بخش سوم و چهارم به ترتیب پیشینه پژوهش و روش‌شناسی موردتوجه قرار گرفته شده است. در بخش پنجم یافته‌های پژوهش بیان شده و در نهایت در بخش ششم نتیجه‌گیری و پیشنهادها آورده شده است.

۲. ادبیات تحقیق

نقدینگی را می‌توان به‌عنوان دارایی‌هایی دانست که یا به‌صورت وجه نقد هستند یا بدون درنگ و اتلاف وقت و پول قابل‌تبدیل به وجه نقد هستند (آگاروال[1]، ۲۰۱۹). نقدینگی در زمینه‌های متفاوت معانی گوناگونی دارد. به‌طور کلی نقدینگی به مقدار وجه نقد موجود جهت تأمین مالی هزینه‌ها و امر سرمایه‌گذاری اشاره می‌کند. در بخش بانکی، نقدینگی به توانمندی برآورده‌کردن سررسیدهای مربوط به بدهی و اعتبار در زمان مشخصی اشاره دارد (کاپور[2] و همکاران، ۲۰۲۲). حال اگر بانک‌ها قدرت پاسخگویی به نیازهای نقدینگی مشتریان خود را نداشته باشند، از طریق بازار بین‌بانکی و یا بانک مرکزی با صرف هزینه بالا اقدام به برطرف‌کردن این نیازها خواهند کرد و درصورتی‌که نقدینگی مورد نظر مشتریان در لحظه توسط بانک پرداخت نشود، بانک با بحران و هجوم بانکی مواجه خواهد شد و ریسک سیستماتیک را به کل نظام بانکی تحمیل خواهد کرد (تهرانی و همکاران، ۱۴۰۰).

---

1. Agarwal
2. Kapur

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

در پی وقوع بحران مالی سال ۲۰۰۸ میلادی و با شناسایی نیاز بانک‌ها مبنی بر بهبود نقدینگی همراه با ثبات مالی، کمیته تنظیم نظارت بانکی بال یک چارچوب بین المللی جهت ارزیابی نقدینگی در بانکداری علاوه بر قوانین دقیق کفایت سرمایه ایجاد کرد (یزدان‌پناه و همکاران، ۱۳۹۹). از میان دستورالعمل‌های مربوطه، توافقنامه بال ۳ به اجرای نسبت اهرم نظارتی علاوه بر نسبت سرمایه موزون شده به ریسک همراه با نسبت‌های نقدینگی اشاره می‌کند. به عبارت دیگر کمیته بال در چارچوب بال ۳ پیشنهاد می‌دهد که با هدف بالا رفتن انعطاف پذیری بخش بانکی، مقررات نقدینگی و نگهداری دارایی‌های نقدی با توان نقدشوندگی بالا تقویت شود و الزامات سرمایه‌ای بانک را بهبود بخشند (تهرانی و همکاران، ۱۴۰۰).

لذا باتوجه‌به اهمیت نقدینگی در بخش بانکی، در ادامه پژوهش، شناسایی عوامل مؤثر بر نقدینگی بانک‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۲. فناوری مالی و نقدینگی بانک

فناوری مالی به استفاده از فناوری‌های نوین مانند بلاک‌چین[1]، هوش مصنوعی[2]، کلان‌داده، رایانش ابری[3] برای ارائه خدمات مالی اشاره دارد. فین‌تک‌ها خدمات متنوعی مانند پرداخت‌های دیجیتال، وام‌دهی آنلاین، مدیریت سرمایه و بیمه‌های دیجیتال را ارائه می‌دهند. باتوجه‌به تعاریف گوناگون مطرح‌شده از فین‌تک و گستردگی مفهوم آن، جدول(۱) به جمع‌بندی تعاریف فناوری مالی می‌پردازد.

1. Blockchain
2. Artificial intelligence
3. Cloud computing

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

جدول ۱. تعریف‌های فناوری مالی

منبع	تعریف	اشاره اصلی
شنگ[1] (۲۰۲۰)	فین‌تک را نوآوری‌هایی می‌داند که به‌منظور ارائه خدمات مالی، اجازه استفاده از ابزارهای فناورانه را به کسب‌وکارها می‌دهد. درواقع فین‌تک همان خدمات مالی گوناگون است که با استفاده از فناوری‌های دیجیتال انجام می‌شود.	فناوری‌های دیجیتال مالی
گابرو و بروکس[2] (۲۰۱۷)	فین‌تک به توصیف چگونگی تأثیرگذاری نسل‌های نوین فناوری‌های کلود و موبایل بر پردازش فرایندهای مالی می‌پردازد و توانایی بالقوه جهت ایجاد تغییروتحول در خدمات مالی را در نظر دارد.	فناوری‌های ابری و موبایل
والا[3] و همکاران (۲۰۱۷)	فین‌تک جهت توصیف مجموعه‌ای از مدل‌های کسب‌وکار نوآورانه و فناوری‌های در حال ظهور به کار می‌رود که توانمندی بالقوه‌ای جهت ایجاد تغییروتحول در خدمات مالی را در بر دارد.	توانایی بالقوه جهت ایجاد تغییروتحول در خدمات مالی
گروه مشاوران بوستون (۲۰۱۶)	به‌کارگیری سطح مناسبی از فناوری‌های نوآورانه باهدف توانمندسازی نهادهای مالی با افزایش سایر نهادهای مالی را معرفی می‌کند.	بالابردن سطح رقابت‌پذیری
آرنرو [4]و همکاران (۲۰۱۵)	فین‌تک به کسب‌وکاری اطلاق می‌شود که با بهره‌مندی از توان نرم‌افزاری نوین به ارائه خدمات مالی در سطح وسیع و به‌دوراز مرزها و محدودیت‌های جغرافیایی می‌پردازد.	خلاقیت در خدمات مالی

منبع: مرادی و همکاران، ۱۴۰۲

1. Sheng
2. Gabbro and Brooks
3. Vala
4. Arner

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

به‌طورکلی، در سطح ایران و جهان، می‌توان حوزه فعالیت فناوری‌های مالی را به پنج‌دسته اصلی تقسیم کرد:

۱. فناوری‌های مالی صنعت محور: این گروه بیشتر به صنعت بانکداری و بیمه تمرکز دارند. اگرچه هدف اولیه فناوری‌های مالی، کاهش ناکارآمدی واسطه‌های مالی سنتی بود، اما به علت عمق تأثیر و جایگاه بانک‌ها و بیمه‌ها در اقتصاد کشورها، تاکنون امکان مستقل شدن فعالیت‌های فناوری مالی از نهادهای مالی فراهم نشده است. در نتیجه، واسطه‌های سنتی به عنوان سرمایه‌گذاران اصلی فناوری مالی شناخته می‌شود که از ظرفیت‌های فناوری مالی برای افزایش مزیت رقابتی، گسترش سهم بازار و کاهش هزینه‌های عملیاتی خود بهره‌برداری می‌کنند. برای مثال، بانک‌ها با راه اندازی شعب مجازی، گسترش اینترنت و استفاده از دستگاه‌های خودپرداز و ... به جای شعب فیزیکی، هزینه‌های عمومی و عملیاتی خود را کاهش می‌دهند.

۲. فناوری‌های فرایند محور: در این دسته از فناوری‌های مالی، از توانایی فناوری برای نظم‌دهی و یکپارچه‌سازی داده‌های مالی استفاده می‌شود. به این ترتیب که با جمع آوری اطلاعات منتشر شده از منابع مختلف مانند بانک‌ها و دیگر نهادها، امکان تأمین مالی بهینه برای صاحبان اعم از صنایع، سرمایه‌گذاران و ... فراهم می‌شود.

۳. فناوری‌های مالی مشتری مدار: این دسته از فناوری‌های مالی با بهره‌گیری از شناخت دقیق رفتار اقتصادی مشتریان در بازارهای مالی، خدمات متناسب با نیازهای آن‌ها را ارائه می‌دهند. به عنوان مثال، شبکه بانکی باتوجه‌به تقسیم بندی مختلف مانند بخش توسعه‌ای، تجاری و...، در هر زیر گروه خدمات خاصی را به مشتریان خود ارائه می‌دهد که با سایر زیر گروه‌ها تفاوت دارد.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

۴. فناوری‌های مالی تعاملی: این دسته از فناوری‌های مالی عمدتا در حوزه تجارت الکترونیک فعال هستند.

۵. فناوری‌های مالی فعال از حیث موقعیت بازار: در این گروه از فناوری‌های مالی، خدمات بر اساس جایگاه فناوری در بازار ارائه می‌شود. به عنوان مثال، بانک‌ها باتوجه‌به جایگاه خود در برابر نهادهایی مانند بانک مرکزی یا سایر شرکت‌ها، نقش و مسئولیت خاصی دارند و خدمات خود را مطابق با این موقعیت‌ها ارائه می‌کنند (دورفلایتنر[1] و همکاران، ۲۰۱۷؛ نوری و همکاران، ۱۴۰۱).

در ایران مشکلات بانک‌های سنتی مانند داشتن ساختارهای پیچیده و بالابودن هزینه‌های عملیاتی، ارائه خدمات با هزینه بالا و زمان بیشتر و عدم نوآوری در خدمت‌دهی و عدم برآورد انتظارات مشتریان از دلایل کاهش محبوبیت این نوع از نظام بانکی شده است و از طرف دیگر افزایش تعداد افرادی که به علت‌های گوناگون قادر و یا مایل به استفاده از خدمات بانکداری سنتی نیستند از دلایل توسعه فین‌تک‌ها تلقی می‌شود (طهماسبی آقبلاغی و همکاران، ۱۴۰۰). شاید دلیل اینکه در بسیاری از کشورها از جمله ایران، فناوری مالی را با خدمات پرداخت مترادف می‌دانند این است که این وجه بیشتر مورداستفاده مشتریان قرار گرفته هرچند که خدمات پرداخت تنها دریچه‌ای کوچک از اقیانوس فناوری مالی است (نوری و همکاران، ۱۴۰۱). درواقع از مهم‌ترین تأثیرات ظهور فین‌تک در بازار خدمات بانکی ایران، مربوط به پرداخت‌ها و نقل و انتقالات است؛ به همین دلیل و با اشاره به حوزه فناوری‌های مالی صنعت محور در ایران و با پیروی از پژوهش

1. Dorfleitner

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

سیگو و همکاران[1] (۲۰۲۰) جهت منظور نمودن فین‌تک متغیرهای مرتبط با موبایل بانک، اینترنت بانک و خدمات پرداخت در این حوزه در نظر گرفته شده است.

با بررسی ادبیات نظری و تجربی موجود و محورهای اثرگذاری فین‌تک در حوزه پرداخت‌های الکترونیکی بر نقدینگی بانک مکانیزم‌های اثرگذاری فناوری مالی بر نقدینگی را می‌توان از پنج کانال مختلف توضیح داد.

- کانال اول به تأثیرات فناوری مالی بر قدرت وام‌دهی بانک‌ها تأکید دارد. مطالعه گو و همکاران[2] (۲۰۲۳) نشان می‌دهد که نوآوری فناوری دیجیتال وام‌دهی بانک‌ها را از طریق کاهش عدم تقارن اطلاعاتی افزایش می‌دهد (وو[3] و همکاران، ۲۰۲۴)؛ ازاین‌رو می‌توان ادعا کرد که افزایش وام از طریق کانال بهبود پیش‌بینی جریان‌های نقدی و بهینه‌سازی مدیریت دارایی‌ها و بدهی‌ها منجر به کاهش ریسک نکول و ریسک بدهی شده که این مهم منجر به کاهش نیاز به نگهداری نقدینگی بانک می‌شود. از طرفی پذیرش فین‌تک در بخش بانکی، یک سری نوآوری‌های تکنولوژیکی را برای بانک‌ها به ارمغان آورده است و از طریق بهبود اعتبارسنجی مشتریان بانک‌ها باعث کاهش ریسک بانکی می‌شود که سودآوری بیشتر و جذب سپرده بالاتر و نقدینگی بالاتر را در پی خواهد داشت.
- کانال دوم ادعا می‌کند که فین‌تک ممکن است ایجاد نقدینگی بانکی را افزایش دهد. در صنعت بانکداری فعلی، برخی فرایندهای تجاری قدیمی و سیستم‌های مدیریتی

1 . Sadigov et al
2. Guo et al
3. Wu

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]
[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

توانایی پاسخگویی و شناسایی نیازهای در حال تغییر مشتریان را ندارند که این موضوع مشکلات ریزش آنها را به دنبال دارد؛ لذا فناوری‌های پیشرفته با اجازه‌دادن به فین‌تک‌ها برای بهبود کسب‌وکارهای قدیمی خود به کاهش چنین مشکلاتی کمک می‌کند. در نتیجه این فرایندها و با افزایش تجربه کاربر و گسترش کانال‌های بانک جهت ایجاد روابط طولانی‌مدت با مشتریان خود حجم سپرده افزایش‌یافته و در نهایت منجر به افزایش نقدینگی بانک‌ها می‌شود (تانگ[1] و همکاران، ۲۰۲۴).

- کانال سوم به تأثیر فناوری مالی بر تنوع بازارهای مالی از طریق تأمین مالی گروهی همراه با ایجاد تنوع در روش‌های جذب سرمایه اشاره دارد. بازارهای متنوع کاهش محدودیت‌های نقدینگی را دارند (معبودی و دره نظری، ۱۴۰۲). این کاهش در محدودیت نقدینگی کاهش ریسک پرداخت بدهی و کاهش نیاز به نگهداری نقدینگی را به دنبال دارد. بانک‌های دیجیتال بدون شعب فیزیکی، معمولاً نقدینگی کمتری نسبت به بانک‌های سنتی نگهداری می‌کنند، اما در عوض، بیشتر در معرض ریسک نقدینگی ناگهانی هستند.
- کانال چهارم اذعان دارد که انطباق بانکداری سنتی با فناوری‌های نوین مالی منجر تحمیل هزینه‌های بیشتر و سرمایه‌گذاری اولیه بالا برای بانک‌ها شده است؛ لذا فشار مالی زیادی را بر بانک‌ها اعمال می‌کند. کیو و همکاران[2] (۲۰۱۸) اشاره می‌کند که رشد فین‌تک‌ها هزینه بدهی و ریسک دارایی بانک را افزایش می‌دهد. مجموعه این عوامل

1. Tang
2. Qiu et al

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]
[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

هزینه‌های بانک را افزایش داده و منجر به کاهش نقدینگی بانک می‌شود (تانگ[1] و همکاران، ۲۰۲۴).

- کانال پنجم بیان می‌کند که رشد فین‌تک همچنین رقابت بسیار شدیدی را در صنعت بانکداری به وجود می‌آورد. دنگ و همکاران [2] (۲۰۲۱) معتقدند بانک‌هایی که با یک محیط بسیار رقابتی مواجه هستند ممکن است نرخ سپرده‌ها را برای تحریک تجارت سپرده افزایش دهند که این امر باعث افزایش هزینه همراه با فشار بر بانک‌ها می‌شود. ژائو و همکاران [3] (۲۰۲۲) استدلال می‌کنند که رقابت بیش از حد ناشی از نوآوری فین‌تک می‌تواند به کاهش سودآوری و کاهش کیفیت دارایی‌های بانک بر اساس فرضیه مصرف‌کننده و تخریب خلاق منجر شود، توسعه‌های فین‌تک محصولات و خدمات جدیدی تولید می‌کند که می‌تواند جایگزین محصولات و خدمات قدیمی‌تر برای دستیابی به نوآوری مخرب شود؛ بنابراین توسعه فین‌تک سودآوری بانک‌های سنتی را تضعیف خواهدکرد. به طور خلاصه شرکت‌های فین‌تک رقابت در بازار را تشدید می‌کنند، سهم بازار را تهدید می‌کنند و منجر به کاهش توانایی بانک‌های سنتی در جذب سپرده‌ها می‌شوند (تانگ [4]و همکاران، ۲۰۲۴).

همچنین بر اساس دیدگاه کانال شکنندگی، افزایش رقابت باعث شکنندگی بیشتر بانک‌ها و کاهش سود بانکی می‌شود (تانگ[5] و همکاران، ۲۰۲۴). حال این کاهش

---

1. Tang
2. Deng et al
3. Zhao et al
4. Tang
5. Tang

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

سودآوری طبق دو مجرا تأثیرات خود را بر نقدینگی نشان می‌دهد: با کاهش سودآوری، انگیزه سرمایه‌گذاران برای سپرده‌گذاری در بانک‌ها کاهش‌یافته و از کانال کاهش سپرده این امر منجر به کاهش دارایی‌های با درجه نقدشوندگی بالا می‌شود (اسلامی، ۱۴۰۰)؛ از سوی دیگر با کاهش سودآوری باوجود عدم سرمایه‌گذاری و ریسک‌پذیری در بانک‌ها، بانک‌ها مجبورند برای کاهش ریسک نقدینگی، وجه نقد بیشتری را نگه دارند که این موضوع منجر به افزایش نیاز به نقدینگی می‌شود.

در شکل (۱) مکانیزم اثرگذاری فناوری مالی بر نقدینگی نشان داده شده است.

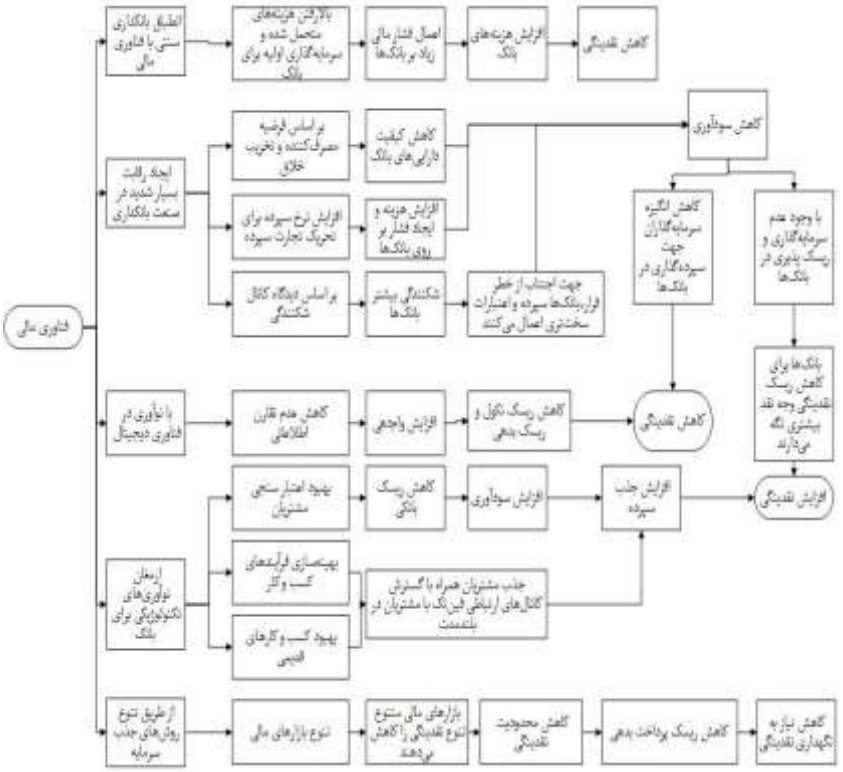

شکل ۱. مکانیزم اثرگذاری فناوری مالی بر نقدینگی

منبع: یافته‌های پژوهش

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

علاوه بر بررسی تأثیر فناوری مالی بر نقدینگی بانک‌ها همان‌طور که پیش‌تر بیان شد ادبیات موجود عوامل مختلفی در ارتباط با میزان نگهداری دارایی‌های با درجه نقدشوندگی بالا را بیان کرده است که در ادامه مکانیزم اثرگذاری هریک از عوامل کلان اقتصادی و عوامل خاص بانکی بر نقدینگی بانک مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۲. تورم و نقدینگی بانک

در یک اقتصاد تورمی، واحدهای اقتصادی از جمله بانک‌ها با افزایش نرخ تورم سالانه و کاهش قدرت خرید پول، به علت کاهش ارزش واقعی سرمایه‌گذاری‌های خود از سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت اجتناب کرده و ترجیح می‌دهند دارایی بدون ریسک از جمله دارایی نقد نگهداری کنند که این امر نشان‌دهنده ارتباط مثبت نرخ تورم و نقدینگی است (عصفاو[1]، ۲۰۱۹).

اثرات رفاهی ناشی از تغییر تورم همواره دارای اهمیت بوده است تئوری‌های پولی موجود بیان می‌کند که با بالارفتن تورم هزینه فرصت نگهداری دارایی‌های با درجه نقدشوندگی بالا افزایش می‌یابد و این امر منجر به مخدوش‌شدن تخصیص منابع در معاملاتی می‌شود که نیازمند نقدینگی هستند. تورم می‌تواند رفتار سپرده‌گذاران و وام‌گیرندگان را تغییر دهد. در شرایط تورمی، سپرده‌گذاران ممکن است تمایل کمتری به نگهداری پول نقد داشته باشند و به دنبال سرمایه‌گذاری‌هایی با بازدهی بالاتر باشند. از طرف دیگر، وام‌گیرندگان ممکن است تقاضای بیشتری برای وام‌ها داشته باشند تا از افزایش قیمت‌ها جلوگیری کنند. این تغییرات می‌تواند بر نقدینگی بانک‌ها تأثیر بگذارد.

---

1. Assfaw

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

تورم همچنین می‌تواند ارزش دارایی‌های بانک‌ها را تحت‌تأثیر قرار دهد. به‌عنوان‌مثال، افزایش تورم ممکن است ارزش اوراق بهادار با درآمد ثابت را کاهش دهد و بانک‌ها را مجبور کند تا نقدینگی بیشتری را برای جبران این کاهش ارزش نگهداری کنند.

علاوه بر این، بالارفتن نرخ تورم، نرخ بازدهی واقعی نه‌تنها برای پول بلکه برای کل دارایی‌ها پایین می‌آید. کاهش ضمنی بازده اصطکاک بازار اعتبار را بدتر کرده و منجر به سهمیه‌بندی اعتبار می‌شود؛ لذا با افزایش تورم، سهمیه‌بندی اعتبار شدیدتر می‌شود (مازرکو[1] و همکاران، ۲۰۱۹)، در نتیجه بخش مالی وام‌های کمتری می‌دهد و تخصیص منابع کارآمدی کمتری دارد. فعالیت‌های واسطه‌ای با پیامدهای نامطلوب برای سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت کاهش می‌یابد و نیاز به نگهداشت دارایی‌های نقدی در اختیار فعالان اقتصادی از جمله بانک‌ها افزایش می‌یابد (ملیسه[2]، ۲۰۱۵؛ شالاموشاولا[3]، ۲۰۲۲). همچنین تورم معمولاً بانک‌های مرکزی را مجبور به افزایش نرخ بهره می‌کند تا تورم را کنترل کنند. افزایش نرخ بهره می‌تواند هزینه‌های تأمین مالی بانک‌ها را افزایش دهد و آن‌ها را مجبور کند تا نقدینگی بیشتری را برای پاسخگویی به نیازهای نقدی خود نگهداری کنند.

علاوه بر کانال‌های فوق که نشان‌دهنده ارتباط مثبت نرخ تورم با نقدینگی بانک‌ها است؛ افزایش تورم از طریق مجراهای دیگر می‌تواند منجر به کاهش نقدینگی بانک شود. اثر افزایش نرخ تورم بر کاهش نقدینگی بانک‌ها طبق کانال‌های زیر جمع‌بندی می‌شود:

۱. بانک‌ها از کانال تبدیل دارایی‌ها به دارایی‌های غیرمنقول و اقدام به سرمایه‌گذاری در بخش پربازده‌تر نگهداشت نقدینگی خود را کاهش می‌دهند.

---

1. Mazreku
2. Melese
3. Shalamo shawula

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

۲. تورم می‌تواند هزینه‌های عملیاتی بانک‌ها را افزایش دهد. به عنوان مثال، افزایش قیمت‌ها ممکن است هزینه‌های دستمزد، اجاره و سایر هزینه‌های عملیاتی بانک‌ها را بالا ببرد. این موضوع می‌تواند بانک‌ها را مجبور کند تا نقدینگی بیشتری را برای پوشش این هزینه‌ها نگهداری کنند.

۳. در طول تورم عوامل گوناگون از جمله افزایش هزینه‌های معیشت و کاهش نرخ سود سپرده‌های بانکی، سپرده‌گذاری در بانک‌ها کاهش‌یافته به‌طوری‌که نگهداشت نقدینگی بانک‌ها نیز کاهش می‌یابد (عصفاو[1]، ۲۰۱۹).

۳-۲. نرخ بهره (نرخ سود سپرده‌های بانکی) و نقدینگی بانک

نرخ سود بالاتر سپرده‌ها به طور نظری باعث افزایش انگیزه مردم برای نگهداری پول در بانک‌ها و افزایش نقدینگی بانک می‌شود. از سوی دیگر نرخ سود پایین‌تر می‌تواند به خروج نقدینگی از نظام بانکی به سمت بازارهای موازی (ارز، سکه، مسکن) منجر شود؛ بنابراین چنانچه نرخ سود سپرده‌های بانکی بدون توجه به شاخص‌های کلان اقتصادی و به‌ویژه نرخ تورم در سطح پایین تعیین شود منجر به کاهش جذابیت سپرده‌گذاری در بانک‌ها شده به‌گونه‌ای که سپرده‌گذاران اقدام به خروج سپرده‌های خود از بانک‌ها یا حداقل تبدیل سپرده‌های بلندمدت خود به سپرده‌های دیداری می‌نمایند؛ لذا منابع مالی بانک‌ها نیز تضعیف می‌شود. ادامه چنین روندی همراه با رونق حباب گونه بازارهای سهام و ارز و طلا و... صاحبان پس‌انداز را به خروج منابع خود از بانک و رفتن به‌سوی سفته‌بازی و بازارهای موازی (سهام، مستغلات، طلا و ارز) سوق می‌دهد (کفائی و راهزانی، ۱۳۹۶).

---

1. Assfaw

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

از سوی دیگر نرخ سود بالای سپرده‌ها هزینه تأمین منابع بانک‌ها را افزایش می‌دهد و در نتیجه سودآوری آنها را کاهش می‌دهد. این موضوع ممکن است توان بانک‌ها برای حفظ نقدینگی را تضعیف کند.

۴-۲. رشد سپرده و نقدینگی بانک

افزایش سپرده‌گذاری می‌تواند منجر به افزایش نقدینگی در سیستم بانکی شود، این موضوع دور از انتظار نبوده است. چرا که با افزایش سپرده‌گذاری، نگهداری وجه نقد بانک نیز افزایش می‌یابد (قربانی، ۱۳۹۶). لیکن افزایش سپرده‌گذاری مشتریان نزد بانک‌ها درعین‌حال که باعث افزایش وجوه نقدی بانک‌ها می‌شود می‌تواند منجر به کاهش نسبت دارایی‌های نقدی بانکی شود. زیرا پولی که مردم به‌عنوان سپرده به بانک‌ها می‌سپارند، منجر به افزایش قدرت وام‌دهی بانک‌ها شده و بانک‌ها قادرند از محل پس‌اندازهای جمع‌آوری شده وام‌های جدید بیشتری اعطا کنند (تیبئبو[1]، ۲۰۱۹). ازآنجایی‌که تسهیلات اعطایی بانک به مشتریان به‌عنوان خروجی یک سیستم بانکی به شمار می‌رود و از طرف دیگر درآمدهای حاصل از این تسهیلات، معمولاً جهت سرمایه‌گذاری در دارایی‌هایی که درجه نقدشوندگی پایینی دارند صرف می‌شود؛ لذا انتظار برآن است که با افزایش تسهیلات بانکی، با افزایش خروجی بانک نسبت به ورودی‌های آن، نسبت دارایی‌های نقدی در بانک کاهش یابد (اسلامی، ۱۴۰۰).

1. Tibebu

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

۲-۵. اندازه بانک و نقدینگی بانک

اندازه بانک با ایجاد و حفظ نقدینگی ارتباط مستقیم دارد. جهت بررسی این ادعا می‌توان عنوان کرد که بانک‌های بزرگ‌تر در قیاس با بانک‌های کوچک‌تر، به علت دسترسی به منابع بیشتر (تهرانی و بیگدلو، ۱۳۹۹) و در واقع دستیابی به حجم بیشتر و وسیع‌تری از مشتریان نقدینگی خود را در سطح بالاتری نگه می‌دارند (قربانی، ۱۳۹۶).

بر خلاف ادعای فوق، تئوری دیگری مطرح می‌کند که بانک با اندازه بزرگ‌تر نقدینگی کمتری نگهداری می‌کند. در واقع این تئوری معتقد است در هنگام رویارویی با بحران نقدینگی بانک‌های بزرگ امکان دستیابی به بازار بین‌بانکی و اعطاکنندگان منابع نقدینگی را دارند و حتی در مواردی قادر هستند از منابع خارجی سرمایه مورد نیاز خود را تأمین کنند (تزوال و ابراهیمی، ۱۳۹۹)، لذا از این توانایی خود به‌عنوان آخرین راه چاره بهره برده و می‌توانند از بحران‌های ایجاد شده عبور کنند. اما بانک‌های کوچک به دلیل عدم دستیابی به این منابع ناچارند وجوه با درجه نقدشوندگی بالا بیشتری نگهداری کنند (قیمیر[1]، ۲۰۲۱).

۲-۶. کیفیت دارایی و نقدینگی بانک

در یک مورد می‌توان ادعا کرد که بالابودن میزان وام‌های غیرجاری منجر به کاهش اعتماد سپرده‌گذاران و سرمایه‌گذاران بالقوه شده و این موضوع بخش بانکی را با مشکل کارایی مواجه کرده و سیستم بانکی را به‌سوی شکست سوق می‌دهد (قیمیر[2]، ۲۰۲۱؛ شالاموشاولا[3]،

1. Ghimire
2. Ghimire
3. Shalamo Shawula

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

۲۰۲۲) و از طریق کانال خروج سپرده‌ها و بالارفتن سطح برداشت منجر به کاهش نگهداشت نقدینگی در بانک می‌شود و اثرات منفی خود را بر نقدینگی نشان می‌دهد (الچارانی[1]، ۲۰۱۹).

۳. پیشینه پژوهش

۱-۳. مطالعات داخلی

ثابتی نیارق و زینالی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان تأثیر گسترش بانکداری الکترونیک بر نقدینگی بانک‌ها، داده‌های سیستم بانکی ایران را بین سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۱ مورد بررسی قرار دادند. در این پژوهش که از نوع توصیفی و از لحاظ هدف کاربردی است برای اندازه گیری بانکداری الکترونیک از دو متغیر حجم تراکنش ATM و حجم تراکنش POS استفاده شده است. با توجه به تحلیل داده‌ها رابطه مثبت و معناداری بین حجم تراکنش الکترونیکی و نقدینگی وجود دارد.

تزوال و ابراهیمی (۱۳۹۹) عوامل مؤثر بر نقدینگی بانک پاسارگاد با تأکید بر نقش دستگاه‌های خودپرداز و پایانه‌های فروش را با استفاده از مدل ARDL بررسی کردند. در این پژوهش که از نظر هدف کاربردی و مبتنی بر تحلیل رگرسیون بود کلیه آمار و ارقام مربوط به عملکرد مالی بانک پاسارگاد طی دوره زمانی ۹۸ – ۱۳۸۶ به کمک نسخه ۱۰ نرم‌افزار ایویوز تحلیل شد. نتایج پژوهش بیانگر تأثیر مثبت و معنادار بین متغیرهای حجم تراکنش‌های انجام شده توسط دستگاه‌های خودپرداز، متغیر نسبت مطالبات غیرجاری و متغیر بازده دارایی، بر دارایی‌های نقد و معادل نقد به کل سپرده‌های بانک (نقدینگی) و

1. El-Chaarani

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

تأثیر منفی و معنادار متغیر نرخ تورم بر نقدینگی است درحالی‌که تأثیر متغیرهای حجم تراکنش‌های انجام شده توسط دستگاه‌های پایانه فروش و اندازه بانک روی نقدینگی، از لحاظ آماری تأثیر معناداری نداشته است.

طارمی و همکاران (۱۳۹۹) به ارائه مدل بهبود عملکرد مالی بانک‌ها بر مبنای فناوری‌های نوین مالی پرداختند. این تحقیق در دسته پژوهش‌های کاربردی قرار دارد و با بکارگیری روش تحلیل عاملی تأییدی جهت تحلیل داده‌ها و با نرم افزار Spss نشان داد که فناوری‌های نوین مالی از کانال کاهش هزینه‌ها، بهبود در ارائه خدمات مالی، افزایش درآمد، امنیت مالی، شفافیت مالی، مدیریت دارایی‌ها و افزایش جریان نقدی و کاهش عدم تقارن اطلاعات بر بهبود عملکرد بانک‌ها تأثیر گذاشته است.

اسماعیل‌پور مقدم و کرمی (۱۴۰۰) با در نظرگرفتن متغیر فناوری مالی به‌صورت پرداخت‌ها در سطح موبایل و اینترنت به بررسی اثر نوآوری فین‌تک بر رشد سبز در ایران پرداختند. در این مقاله اقتصاد سبز به عنوان چارچوبی، برای بهبود رفاه و عدالت اجتماعی از طریق کاهش خطرات و آسیب‌های زیست محیطی تعریف شده است. داده‌های پژوهش به‌صورت فصلی در بازه زمانی ۱۴۰۰-۱۳۹۲ با الگوی ARDL مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفتند. نتایج این پژوهش نشان داد که با گسترش یک درصدی توسعه خدمات فین‌تک، رشد سبز به میزان ۰/۴۴ درصد بهبود می‌یابد.

خسروانی و بهمن (۱۴۰۲) اثر توسعه فین‌تک بر تنوع درآمدی و نقدینگی در بانک‌های بورس اوراق بهادار تهران را در یک پژوهش کاربردی و در گروه پژوهش‌های اثباتی و با روش توصیفی پیمایشی مورد مطالعه قرار دادند و برای گردآوری اطلاعات مرتبط با توسعه فین‌تک از پرسشنامه استفاده کردند. به منظور تحلیل داده‌ها ابتدا پیش آزمون‌های ناهمسانی

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

واریانس، آزمون F لیمر، آزمون هاسمن و آزمون جارک –برا و سپس از آزمون رگرسیون چند متغیره برای تأیید و رد فرضیه‌های تحقیق به کمک نرم افزار ایویوز استفاده کردند. نتایج نشان‌دهنده این امر است که توسعه فین‌تک بر تنوع درآمدی و ایجاد نقدینگی بانک‌ها تأثیر مثبت و معناداری داشته است.

کرمی و اسماعیل‌پور مقدم (۱۴۰۲) فین‌تک را در دو بعد دسترسی و استفاده از ابزار و تجهیزات الکترونیک شامل کارت‌ها، دستگاه‌های خودپرداز و دستگاه‌های پایانه شعب معرفی کرده و اثر نوآوری فین‌تک بانکی بر ریسک‌پذیری نظام بانکی ایران با استفاده از داده‌های پانل بین سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۴۰۰ بررسی نمودند. نتایج نشان داد که بهبود نوآوری فین‌تک، ریسک‌پذیری در بانک‌ها را به طور معناداری کاهش داده است.

مهدوی پناه و همکاران (۱۴۰۲) با درنظرگرفتن متغیر فین‌تک به صورت پرداخت‌های مالی در سطح اینترنت و تلفن همراه و خدمات پرداخت آنلاین، به تحلیل تأثیر فین‌تک بر شمول مالی در ایران پرداختند. نتایج برازش مدل رگرسیون خطی با استفاده از روش OLS حاکی از این امر است که فین‌تک و شمول مالی در ایران رابطه مثبتی دارند؛ به‌گونه‌ای که توسعه فین‌تک در صنعت بانکداری، باعث توسعه شمول مالی در ایران و دسترسی عادلانه و برابر به خدمات مالی برای افراد جامعه شده است.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود بررسی تأثیر فناوری مالی بر نقدینگی تنها در پژوهش خسروانی و بهمن (۱۴۰۲) با استفاده از ابزار پرسشنامه صورت گرفته است. در این راستا، پژوهش حاضر به بررسی تأثیر فناوری مالی بر نقدینگی بانک‌ها، حوزه پرداخت فناوری مالی را مورد بررسی قرار داده و اگرچه در پژوهش‌هایی از جمله ثابتی نیارق و زینالی (۱۳۹۴) تأثیر ابزار پرداخت الکترونیک بر نقدینگی مورد بررسی قرار گرفته است، اما

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

پژوهش حاضر حوزه پرداخت فناوری مالی را با کمک نماگرهای بیشتر و به کمک شاخص ترکیبی که در ادامه توضیح داده خواهد شد، مورد بررسی قرار می‌دهد.

۲-۳. مطالعات خارجی

محمود[1] و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان تأثیر عوامل خاص کلان و عوامل اختصاصی بانک بر نقدینگی بانک با استفاده از رویکرد FMOLS در بازه زمانی ۲۰۰۰-۲۰۱۷ بانک‌های کشور پاکستان را باروش حداقل مربعات معمولی کاملا اصلاح شده مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که در سطح معنی‌داری ۵ درصد تأثیر منفی از اهمیت کل سپرده، تولید ناخالص داخلی، اندازه بانک و بیکاری بر نقدینگی بانک گزارش شد در حالیکه عواملی نظیر سیاست‌های پولی، بحران بانکی، سودآوری تأثیرات مثبت بر نقدینگی را نشان دادند. در میان این یافته‌ها تورم رابطه ناچیزی با نقدینگی داشت.

القده[2] (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان "تأثیر متغیرهای کلان اقتصادی و بانکی بر نقدینگی بانک‌های تجاری اردن" با تحلیل داده‌های تابلویی در بازه زمانی ۲۰۱۸-۲۰۱۱، به روش حداقل مربعات تلفیقی نشان داد که متغیرهای کلان اقتصادی تأثیر قابل‌توجهی بر نقدینگی بانک‌های تجاری اردن داشتند به‌گونه‌ای که تورم تأثیر مثبت و نرخ رشد تولید ناخالص داخلی واقعی تأثیر منفی را نشان داده‌اند. در بین متغیرهای اختصاصی بانک، کفایت سرمایه و رشد سپرده تأثیر مثبت و معنادار و نسبت وام‌های غیرجاری و اندازه بانک تأثیر منفی و

1. Mahmood
2. Al-Qudah

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

معنی‌دار بر نقدینگی بانک‌های تجاری اردن داشتند. بازده دارایی‌ها تأثیر ناچیز منفی بر نقدینگی نشان داد.

چنگ و کیویو [1] (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای با عنوان «آیا فین‌تک بانکی ریسک اعتباری را کاهش می‌دهد؟ شواهدی از چین»، داده‌های بانک‌های تجاری چین را در فاصله زمانی ۲۰۱۷ -۲۰۰۸ به کمک متن‌کاوی و از طریق تحلیل رگرسیون مورد مطالعه قرار دادند و بیان می‌کنند که فین‌تک به طور قابل‌ملاحظه‌ای ریسک اعتباری را در بانک‌های تجاری این کشور کاهش داده و تحلیل‌های بیشتر نشان داد که اثرات منفی فین‌تک بر ریسک اعتباری در بانک‌های بزرگ، دولتی و فهرست شده نسبتاً ضعیف بود.

لی و همکاران [2] (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای با عنوان «اعتبار فین‌تک و کارایی بانک: شواهد بین‌المللی» که با کمک مدل معادلات ساختاری (SEM) و برآوردگر GMM صورت پذیرفت دریافتند که رابطه منفی بین کارایی بانک و اعتبار فین‌تک نشان می‌دهد که اعتبار فین‌تک در کشورهایی با سیستم‌های بانکی کارآمدتر، توسعه‌یافته‌تر است و تأثیر مثبت اعتبار فین‌تک بر کارایی سیستم‌های بانکی نشان می‌دهد که اعتبار فین‌تک به‌عنوان زنگ خطری برای سیستم بانکی عمل کرده است.

ساجد و همکاران [3] (۲۰۲۳) با بررسی نقش فین‌تک بر ریسک‌پذیری بانک: نقش واسطه‌ای کارایی عملیاتی بانک، در بازه زمانی ۲۰۲۱ -۲۰۱۴ با رویکرد تحقیقات کمی همراه با جمع‌آوری داده‌های ثانویه از گزارش‌های سالانه ۵۰ بانک تجاری در کشورهای چین، هند، پاکستان و بنگلادش به کمک نرم افزارSTATA و مدل سازی معادلات

1. Cheng & Qu
2. Lee et al
3. Sajid et al

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

ساختاری SEM به این نتیجه رسیدند که محصول فین‌تک با افزایش کارایی عملیاتی بانکی، منجر به کاهش رفتار ریسک‌پذیری بانک‌ها شده است. درواقع کارایی عملیاتی رابطه بین محصولات فین‌تک و رفتار ریسک‌پذیری بانک را واسطه‌گری کرده است.

حیدر و همکاران [1] (۲۰۲۳) در پژوهش بررسی تأثیر سطح سرمایه‌گذاری فناوری مالی بر سودآوری بانک‌های اروپایی، ۲۳ بانک اروپایی از کشورهایی مانند ایرلند، اسپانیا، بریتانیا، سوئیس، دانمارک، آلمان، نروژ، بلژیک، فرانسه، اتریش و سوئد را در بازه زمانی ۲۰۱۹ -۲۰۱۰ با روش حداقل مربعات معمولی اصلاح شده FMOLS مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاکی از آن است که فین‌تک با سودآوری بانک‌ها رابطه مثبت و معناداری دارد، به‌گونه‌ای که هر چه تعاملات دیجیتالی در بانک‌ها بالاتر، سودآوری هم بیشتر است و همچنین اندازه بانک به‌عنوان یک عامل تعدیل‌کننده در این زمینه رفتار کرده به‌گونه‌ای که بانک‌های بزرگ‌تر از سرمایه‌گذاری در فناوری مالی سود بالاتری برده و عملکرد خود را بهتر کرده‌اند.

تانگ و همکاران [2] (۲۰۲۴) در بررسی فین‌تک، تنوع بانکی و نقدینگی: شواهدی از چین، ۱۰۱ بانک کشور چین را در بازه زمانی ۲۰۲۱-۲۰۱۱ از طریق فرآیندهای متن‌کاوی قوی و پردازش و پیاده سازی تجزیه و تحلیل عاملی برای ایجاد یک شاخص توسعه فین‌تک و با روش متغیر ابزاری دو مرحله‌ای حداقل مربعات مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که توسعه فین‌تک ایجاد نقدینگی بانکی را کاهش و تنوع بانکی را افزایش داده و همچنین

1. Chhaidar et al
2. Tang et al

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

شواهد حاکی از آن بود که این رابطه ناهمگن بود و هر دو بانک دولتی و کوچک‌تر، پاسخ ضعیف‌تری به توسعه فین‌تک نشان دادند.

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس طبقه‌بندی بر مبنای هدف، کاربردی و با درنظرگرفتن تجزیه‌وتحلیل روابط بین متغیرها از نوع پژوهش توصیفی - همبستگی است. در این پژوهش به‌منظور کشف همبستگی میان متغیرها از اطلاعات گذشته بانک‌ها و روش پس رویدادی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش، کلیه بانک‌های فعال در کشور است و نمونه پژوهش حاضر، شامل کلیه بانک‌های جامعه است که واجد شرایط زیر باشند:

- بانک‌ها باید همه اطلاعات در دسترس و شرایط مناسب و کامل را برای متغیرهای پژوهش در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱ دارا باشند.
- بانک‌هایی وجود دارند که پایان سال مالی آن‌ها غیر از ماه اسفند هر سال است. این موضوع سبب ایجاد تداخل و تزاحم اطلاعات بانک‌ها جهت تجزیه‌وتحلیل‌های مربوط به بانک‌ها می‌شود، لذا تنها بانک‌هایی در این نمونه آماری لحاظ می‌شوند که سال مالی آن‌ها منتهی به اسفند هر سال باشد.
- تنها اطلاعات مالی مربوط به‌صورت مالی هر بانک (صورت مالی مؤسسه اصلی بدون درنظرگرفتن زیر مجموعه‌های هر بانک و مؤسسه‌های تابعه آن) جهت دریافت و پردازش اطلاعات، استفاده شده است و از اطلاعات صورت‌های مالی تلفیقی خودداری شده است.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

براین‌اساس تعداد ۱۷ بانک[۱] به‌عنوان نمونه آماری پژوهش در نظر گرفته می‌شود.

جهت جمع‌آوری ویژگی‌های بانکداری از سیستم جامع اطلاع‌رسانی ناشران[۲] و جهت جمع‌آوری داده‌های مربوط به ویژگی‌های کلان اقتصادی از سایت رسمی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران [3] استفاده شده است. همچنین به‌منظور ساخت شاخص ترکیبی فناوری مالی، داده‌های مربوط به این شاخص از گزارش سالانه شاپرک و سایت بانک مرکزی جمع‌آوری شده است.

باتوجه‌به مبانی ارائه شده و اهداف پژوهش، مدل پیشنهادی پژوهش به شرح رابطه (۱) است:

$$LLIQ_{it} = \beta_0 + \beta_1 BSZ_{it} + \beta_2 ASQ_{it} + \beta_3 DGR_{it} + \beta_4 INT_{it} + \beta_5 INF_{it} + \beta_6 Fintech_{it} + e_{it} \quad (۱)$$

در مدل فوق، β_0 عرض از مبدا، β_iها ضرایب متغیرهای مستقل یا همان شیب رگرسیون، e_{it} بیانگر خطای رگرسیون هستند.

جدول (۲) شمایی کلی از نام، نماد، نحوه محاسبه و جمع‌آوری داده‌های مربوط به متغیر وابسته و متغیرهای مستقل موجود در مدل را ارائه داده است:

---

۱. دی، تجارت، آینده، اقتصادنوین، خاورمیانه، سرمایه، شهر، سامان، پاسارگاد، صادرات، سینا، ملت، پارسیان، کارآفرین، رفاه کارگران، قرض‌الحسنه رسالت، پست بانک ایران

2. WWW.Codal.ir

3. WWW.Cbi.ir

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

جدول ۲. تعریف متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته			
نماد	شاخص	نحوه محاسبه	مرجع گردآوری اطلاعات
LLIQ	نسبت نقدینگی	لگاریتم نسبت دارایی نقد و معادل نقد به کل دارایی‌ها[1]	کدال
متغیرهای ویژگی‌های بانک			
نماد	شاخص	نحوه محاسبه	مرجع گردآوری اطلاعات
BSZ	اندازه بانک	لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌ها[2]	کدال
ASQ	کیفیت دارایی	وام‌های غیرجاری / کل وام‌ها	کدال
DGR	رشد سپرده	یان در سال قبل − سپرده مشتریان در سال جاری / سپرده مشتریان در سال قبل	کدال
متغیرهای کلان اقتصادی			
نماد	شاخص	نحوه محاسبه	مرجع گردآوری اطلاعات
INF	نرخ تورم	نرخ تورم سالانه	بانک مرکزی
INT	نرخ بهره	نرخ سود سالانه سپرده‌های مدت‌دار	بانک مرکزی
شاخص ترکیبی فناوری مالی			
نماد	شاخص	نحوه محاسبه	مرجع گردآوری اطلاعات
POS	کارت‌خوان فروشگاهی	نرمالیزه مبلغ تراکنش‌های کارت‌خوان فروشگاهی	گزارش سالانه شاپرک

۱. نسبت مذکور بر شاخص قیمت مصرف‌کننده حقیقی شده است.

۲. کل دارایی‌ها بر شاخص قیمت مصرف‌کننده حقیقی شده است.

۳. متغیرهای موجود در نسبت مذکور بر شاخص قیمت مصرف‌کننده حقیقی شده‌اند.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

INT	ابزار پذیرش اینترنتی	نرمالیزه مبلغ تراکنش‌های ابزار پذیرش اینترنتی	گزارش سالانه شاپرک
MOB	ابزار پذیرش موبایلی	نرمالیزه مبلغ تراکنش‌های ابزار پذیرش موبایلی	گزارش سالانه شاپرک
PINPAD	پایانه شعب	نرمالیزه مبلغ تراکنش‌های پایانه شعب	بانک مرکزی
ATM	خودپردازها	نرمالیزه مبلغ تراکنش‌ها دستگاه‌های خودپرداز	بانک مرکزی

منبع: یافته‌های پژوهش

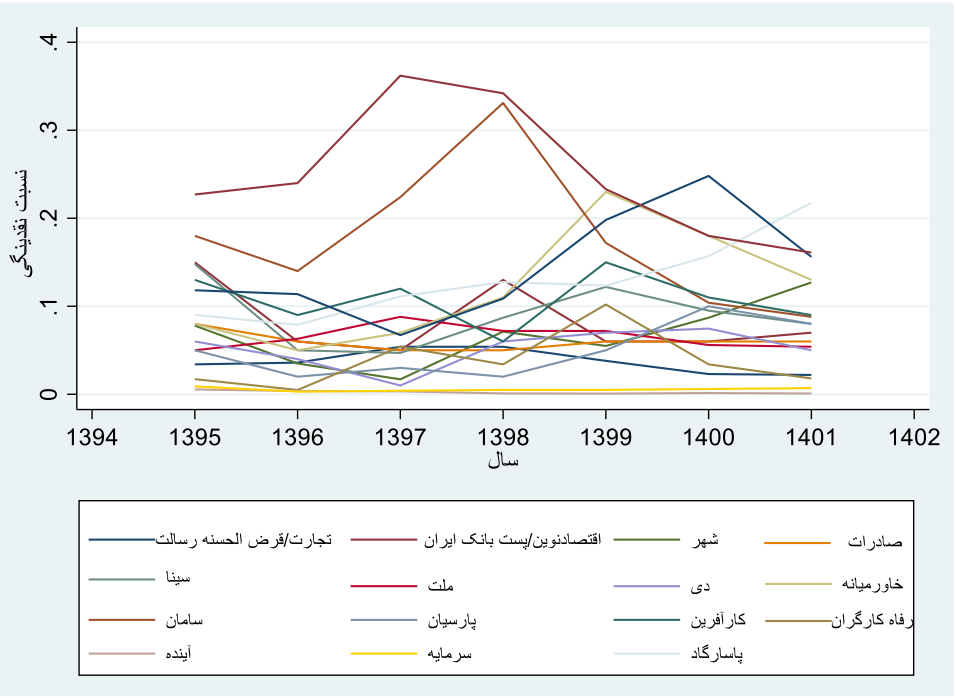

شکل ۲. نسبت نقدینگی

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

شکل (۲) متغیر نسبت نقدینگی را برای ۱۷ بانک عضو نمونه آماری در بازه زمانی مورد مطالعه نشان داده است.

باتوجه‌به شکل (۲) بالاترین میزان دارایی نقد و معادل نقد به کل دارایی‌ها در سال۱۳۹۷ به پست بانک ایران تعلق دارد. در طی بازه زمانی ۱۴۰۱-۱۳۹۵ کمترین میزان دارایی‌های نقد و معادل نقد متعلق به بانک آینده است.

شکل (۳) متغیر کیفیت دارایی را برای ۱۷ بانک عضو نمونه آماری در بازه زمانی مورد مطالعه نشان داده است.

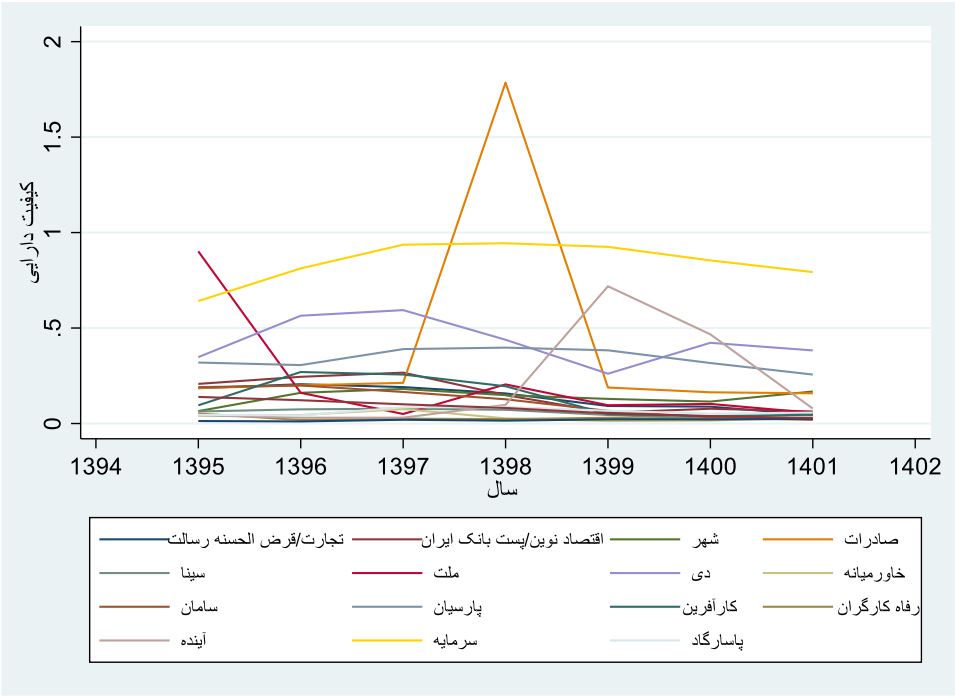

شکل ۳. متغیر کیفیت دارایی

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

بیشترین میزان وام‌های غیرجاری به بانک صادرات در سال ۱۳۹۸ تعلق دارد و در کل بازه زمانی مورد مطالعه بانک قرض الحسنه رسالت کمترین میزان وام‌های غیر جاری را دارا است.

شکل (۴) تغییرات رشد سپرده مشتریان را برای ۱۷ بانک نمونه آماری در بازه زمانی مورد مطالعه نشان داده است.

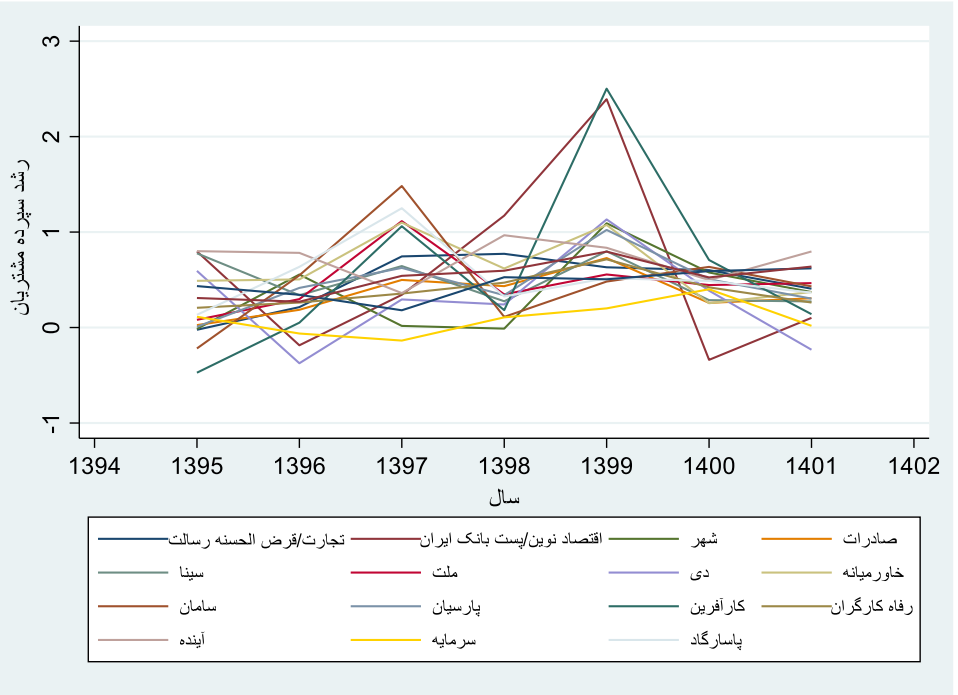

شکل ۴. رشد سپرده مشتریان

در طی بازه زمانی مورد مطالعه، بالاترین میزان رشد سپرده مشتریان در سال ۱۳۹۹ به بانک کارآفرین و کمترین میزان رشد سپرده در سال ۱۳۹۵ به بانک کارآفرین تعلق دارد.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

در ادامه، پژوهش باهدف بررسی فرضیه اصلی مبنی اینکه فناوری مالی تأثیر منفی و معناداری بر سطح مورد نیاز نقدینگی در بخش بانکی ایران دارد. اقدام به ساخت شاخص ترکیبی فناوری مالی به کمک روش مؤلفه‌های اساسی نموده است. اگرچه متغیر مالی در پژوهش‌های مختلف به اشکال مختلف تعریف شده است، به‌عنوان نمونه به‌صورت نسبت ارزش مبادلات از طریق اینترنت و موبایل به‌منظور خرید آنلاین و پرداخت قبوض به GDP (سدیگو و همکاران (۲۰۲۰))، پرداخت‌ها در سطح موبایل و اینترنت (اسماعیل‌پور مقدم و کرمی (۱۴۰۰)؛ معبودی و دره نظری (۱۴۰۲))، با درنظرگرفتن دو بعد دسترسی و استفاده از ابزار و تجهیزات الکترونیک شامل کارت‌ها، دستگاه‌های خودپرداز و دستگاه‌های پایانه شعب (کرمی و اسماعیل‌پور مقدم (۱۴۰۲))، پرداخت‌های مالی در سطح اینترنت و تلفن همراه و خدمات پرداخت آنلاین (مهدوی پناه و همکاران (۱۴۰۲))، مجموع تراکنش‌های موبایل و اینترنت در وب‌سایت‌های خارج از بانک‌ها و اپلیکیشن‌ها (نوری و همکاران (۱۴۰۱)) آورده شده است. اما پژوهش حاضر اقدام به ساخت شاخص ترکیبی فناوری مالی به کمک روش مؤلفه‌های اساسی نموده است و در قیاس با پژوهش‌های اشاره شده، دریچه پرداخت فناوری مالی را با کمک نماگرهای بیشتری مورد مطالعه قرار داده است. اگرچه هدف پژوهش، بررسی جامع‌تر فناوری مالی در حوزه پرداخت‌های الکترونیکی است اما با توجه به محدودیت دسترسی به داده‌ها در این زمینه، به‌منظور ساخت شاخص ترکیبی فناوری مالی موفق به جمع‌آوری مبلغ تراکنش‌های انجام شده توسط دستگاه خودپرداز، کارت‌خوان فروشگاهی، پایانه شعب، ابزار پذیرش اینترنتی و ابزار پذیرش موبایلی برای ۱۷ بانک در بازه زمانی ۱۴۰۱- ۱۳۹۵ شده است.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

پنج مؤلفه استخراج شده از پنج متغیر مبالغ دستگاه‌های خودپرداز، پایانه شعب، کارت‌خوان فروشگاهی، ابزار پذیرش اینترنتی و ابزار پذیرش موبایلی جهت ساخت شاخص ترکیبی فناوری مالی با استفاده از نرم‌افزار ایویوز به شرح جدول (۳) است.

در جدول (۳) نتایج تحلیل مؤلفه‌های اساسی نشان‌داده‌شده است:

جدول ۳. مقادیر ویژه مؤلفه‌ها و سهم از واریانس

شماره مؤلفه	مقدار ویژه[1]	تفاضل[2]	سهم از واریانس توضیح داده شده[3]	مقدار ویژه تجمیعی[4]	سهم از واریانس توضیح داده شده تجمیعی[5]
۱	۳/۶۵۵۵۱۷	۲/۹۳۸۲۱۴	۰/۷۳۱۱	۳/۶۵۵۵۱۷	۰/۷۳۱۱
۲	۰/۷۱۷۳۰۳	۰/۳۹۲۳۲۷	۰/۱۴۳۵	۴/۳۷۲۸۲۰	۰/۸۷۴۶
۳	۰/۳۲۴۹۷۶	۰/۰۷۶۶۷۸	۰/۰۶۵۰	۴/۶۹۷۷۹۶	۰/۹۳۹۶
۴	۰/۲۴۸۲۹۷	۰/۱۹۴۳۹۰	۰/۰۴۹۷	۴/۹۴۶۰۹۳	۰/۹۸۹۲
۵	۰/۰۵۳۹۰۷	----	۰/۰۱۰۸	۵/۰۰۰۰۰۰	۱/۰۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

در ادامه مقادیر پنج مؤلفه به شرح جدول (۴) ارائه شده است:

1. Eigenvalues
2. Difference
3. The proportion of variance explained
4. Cumulative Eigenvalues
5. Cumulative proportion of variance explained

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

جدول ۴. مقادیر بارگذاری‌های هر نماگر

		۱			۲	
		PC_1	PC_2	PC_3	PC_4	PC_5
۱	ATM	۰/۴۲۹۳۷۳	-۰/۵۰۳۱۱۲	۰/۲۸۸۳۹۳	۰/۶۸۶۵۶۴	۰/۰۸۹۳۰۷
۲	INT	۰/۴۳۳۶۹۴	۰/۴۰۸۵۷۱	-۰/۷۱۸۲۰۶	۰/۳۰۵۱۶۲	۰/۱۸۹۸۳۲
۳	MOB	۰/۳۹۰۴۶۳	۰/۶۶۱۰۷۵	۰/۶۲۷۵۹۸	-۰/۰۳۹۳۶۳	۰/۱۲۲۸۴۳
۴	PINPAD	۰/۴۶۶۷۸۰	-۰/۳۶۵۷۱۹	-۰/۰۴۶۱۱۹	-۰/۶۰۸۸۳۰	۰/۵۲۴۹۴۳
۵	POS	۰/۵۰۷۱۵۲	-۰/۰۹۵۸۰۳	-۰/۰۷۰۷۳۵	-۰/۲۵۱۵۶۰	-۰/۸۱۵۶۷۹

منبع: یافته‌های پژوهش

چنان‌که جدول (۳) نشان می‌دهد مقدار ویژه اولین مؤلفه بزرگتر از یک است و حدود ۷۳ درصد پراکندگی مجموعه داده‌ها توسط این مؤلفه بازگو می‌شود.

بردار اول که PC_1 نامیده می‌شود را می‌توان شاخص ترکیبی فناوری مالی دانست و در مدل‌های مختلف اقتصاد سنجی از آن استفاده نمود. با انتخاب این بردار، ترکیب خطی مؤلفه اول یا همان PC_1 و متغیرهای اصلی باتوجه‌به جدول (۴) به‌صورت رابطه (۲) ارائه شده است:

$$PC_1 = ۰/۴۲۹۳۷۳\ ATM + ۰/۴۳۳۶۹۴\ INT + ۰/۳۹۰۴۶۳\ MOB + ۰/۴۶۶۷۸۰\ PINPAD + ۰/۵۰۷۱۵۲\ POS \quad (۲)$$

1. Eigenvectors
2 .loadings

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]
[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

از نتایج تحلیل مؤلفه‌های اساسی، داده‌های شاخص فناوری مالی به‌دست‌آمده است. شکل (۵) شاخص فناوری مالی را برای بانک‌های عضو نمونه آماری در بازه زمانی مورد مطالعه نشان می‌دهد.

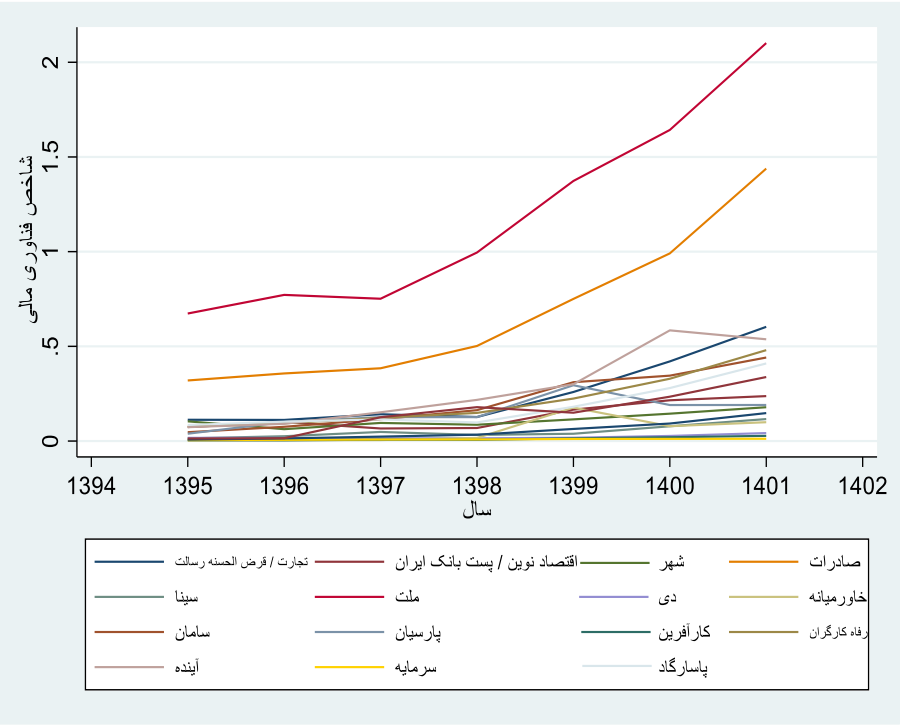

شکل ۵. شاخص ترکیبی فناوری مالی

منبع یافته‌های پژوهش

در بازه زمانی مورد مطالعه بالاترین میزان شاخص فناوری مالی به بانک ملت اختصاص دارد به‌گونه‌ای که این بانک در سال ۱۴۰۱ بیشترین میزان شاخص فناوری مالی را به ثبت رسانده است. کمترین میزان شاخص فناوری مالی در این بازه زمانی به بانک سرمایه اختصاص دارد.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

بانک‌های صادرات، سامان، کارآفرین، سرمایه و قرض‌الحسنه رسالت در استفاده از شاخص فناوری مالی در بازه زمانی مورد مطالعه روندی همواره صعودی دارند.

پس از ساخت شاخص ترکیبی فناوری مالی، برآورد مدل پژوهش از روش داده ترکیبی با استفاده از نرم‌افزار استاتا[1] انجام شده است. داده‌های تابلویی را می‌توان ترکیبی از داده‌های مقطعی و سری زمانی دانست که اطلاعات مربوط به داده‌ها مقطعی و در طول زمان مشاهده می‌شود. از مزیت‌های داده‌های تابلویی می‌توان به مواردی از جمله: کاهش هم‌خطی میان متغیرها، حجم اطلاعات بیشتر، درجه آزادی بیشتر، تغییرپذیری بالاتر، کارایی بالاتر نسبت به سری زمانی و مقطعی و محدودشدن ناهمسانی واریانس اشاره نمود. مطالعه مشاهدات به‌صورت داده‌های تابلویی، از وضعیت بهتری جهت مطالعه و بررسی پویایی تغییرات در قیاس با داده‌های سری زمانی و مقطعی داراست (شهاب، ۱۴۰۱). در ادامه آزمون‌های داده‌های ترکیبی جهت برآورد مدل پژوهش آمده است.

۵. یافته‌های پژوهش

باتوجه‌به این موضوع که داده‌ها و اطلاعات مورد نظر همگی کمی هستند، در مرحله اولیه به‌منظور تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از آمار توصیفی استفاده شده است. در جدول (۵) خلاصه وضعیت آمار توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش نشان‌داده‌شده است.

1. Stata

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

جدول ۵. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	بیشترین مقدار	کمترین مقدار	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
لگاریتم نسبت نقدینگی LLIQ	-۸/۳۵۳۰۳۳	-۵/۹۸۴۸۲۷	-۱۳/۴۷۴۹۴	۱/۴۱۳۵۰۵	-۱/۱۸۷۵۲۵	۴/۸۳۴۸۴۱
شاخص ترکیبی فناوری مالی Fintech	۰/۲۲۰۸۰۲۳	۲/۱۰۱۳۷۴	۰/۰۰۱۸۷۵۹	۰/۳۳۸۸۴۶	۳/۰۹۸۳۲	۱۴/۰۷۰۹۶
اندازه بانک BSZ	۸/۱۳۴۷۲۴	۱۰/۱۳۸۵۲	۵/۵۰۸۱۴۴	۱/۰۸۳۷۵۷	۰/۰۰۲۴۰۹۸	۱/۹۶۹۶۶۶
کیفیت دارایی ASQ	۰/۱۸۷۶۱۰۷	۰/۹۴۴۰۸۷۵	۰/۰۱۱۰۶۹۳	۰/۲۲۴۰۱۲۹	۲/۰۱۱۳۲۵	۶/۴۵۴۶۴۹
نرخ رشد سپرده مشتریان DGR	۰/۴۶۷۵۸۳۲	۲/۵۰۲۵	-۰/۴۷۲۸	۰/۴۳۶۲۰۸۸	۱/۵۴۳۲۵۶	۸/۶۹۹۵۸۷
نرخ تورم INF	۳۲/۹۷۱۴۳	۴۷/۱	۹	۱۵/۸۷۵۲۲	-۰/۶۶۴۵۶۰۹	۱/۶۸۶۱۳
نرخ بهره INT	۱۶/۰۷۱۴۳	۲۰/۵	۱۵	۱/۸۶۷۷۵۲	۱/۸۱۹۲۹۸	۴/۶۵۵۰۱۱

منبع: یافته‌های پژوهش

در ادامه، باتوجه‌به اینکه یکی از فروض رگرسیون، عدم وجود هم‌خطی بین متغیرهای توضیحی در مدل است. برای بررسی هم‌خطی بین متغیرهای توضیحی مدل، ضریب

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

همبستگی آن محاسبه می‌شود. بررسی ماتریس ضریب همبستگی برای مدل پژوهش به شرح جدول (۶) است.

جدول ۶. جدول ماتریس همبستگی بین متغیرها

	LLIQ	Fintech	BSZ	ASQ	INT	INF	DGR
LLIQ	۱/۰۰۰۰						
Fintech	-۰/۱۸۷۸	۱/۰۰۰۰					
BSZ	-۰/۱۱۰۴	۰/۶۰۰۴	۱/۰۰۰۰				
ASQ	-۰/۴۱۰۸	-۰/۱۰۵۸	-۰/۱۷۰۶	۱/۰۰۰۰			
INT	-۰/۳۵۹۵	۰/۳۰۳۷	-۰/۰۶۵۱	-۰/۱۱۰۱	۱/۰۰۰۰		
INF	-۰/۳۵۵۷	۰/۲۷۰۵	-۰/۰۶۱۱	-۰/۰۷۴۷	۰/۴۹۴۵	۱/۰۰۰۰	
DGR	۰/۰۴۷۴	۰/۰۲۳۱	۰/۰۶۳۸	-۰/۲۶۹۲	-۰/۰۵۵۸	۰/۲۸۴۲	۱/۰۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

ازآنجایی‌که در بررسی ماتریس همبستگی در مدل پژوهش، همبستگی بالایی میان متغیرها مشاهده نمی‌شود، لذا از بابت هم‌خطی بین متغیرها مسئله‌ای وجود ندارد.

با ضرایب همبستگی صرفاً می‌توان هم‌خطی دوگانه را بررسی کرد؛ لذا جهت تشخیص هم‌خطی‌های چندگانه از معیار عامل تورم واریانس استفاده می‌شود. نتایج آزمون عامل تورم واریانس به شرح جدول (۷) است.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

جدول ۷. آزمون تورم واریانس

متغیر	شاخص تورم واریانس VIF
Fintech	۲/۰۳
BSZ	۱/۸۷
INF	۱/۶۲
INT	۱/۵۶
DGR	۱/۲۶
ASQ	۱/۱۴
Mean VIF	۱/۵۸

منبع: یافته‌های پژوهش

باتوجه‌به نتایج جدول (۷) ازآنجایی‌که مقادیر VIF برای مدل کمتر از پنج است، نتیجه حاصل می‌شود که هم‌خطی وجود ندارد (آشتیانی عراقی، ۱۴۰۰).

در ادامه با استفاده از آزمون‌های اختصاصی مربوط به روش داده‌های ترکیبی، شرایط متغیرها تعیین می‌شود. سپس باتوجه‌به این ویژگی‌ها روش‌های بهینه برای تخمین ضرایب متغیرهای مستقل انتخاب می‌شود. به همین منظور در ادامه آزمون‌های F لیمر، هاسمن، ناهمسانی واریانس و خوهمبستگی بکار گرفته می‌شود. بدیهی است که پس از اجرای آزمون‌ها، مدل و روش تخمین به‌دست‌آمده است.

در ابتدا پیش از برآورد مدل رگرسیونی جهت تعیین تابلویی یا تلفیقی بودن مدل از آزمون چاو یا F لیمر استفاده می‌شود. فرضیه صفر در آزمون F لیمر مبنی بر مناسب‌بودن مدل تلفیقی و فرضیه مقابل آن مبنی بر مناسب‌بودن مدل پانل است. نتایج حاصل از این آزمون در جدول (۸) قابل‌مشاهده است:

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

جدول ۸. نتایج آزمون F لیمر

	مدل اول	
مقدار آماره	درجه آزادی	سطح معناداری
۲۸/۶۰	(۶/۹۶)	۰/۰۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

همان‌گونه که از نتایج آزمون F لیمر در جدول (۸) مشاهده می‌شود، در این مدل سطح معناداری کمتر از پنج درصد است و فرضیه صفر مبنی بر برابری عرض از مبداها رد می‌شود و باید برای آزمون فرضیه‌ها از روش پانل (داده‌های تابلویی) استفاده نمود.

بعد از این‌که مشخص شد روش داده‌های ترکیبی برای برآورد مدل پژوهش مناسب است، باید مشخص شود که خطای تخمین، ناشی از تغییر در مقاطع است یا این که در طی زمان رخ‌داده است. فرضیه صفر در آزمون هاسمن این است که تخمین‌زننده‌های مدل اثرات تصادفی مناسب است. اگر فرضیه صفر رد شود، مشخص می‌شود روش اثرات تصادفی مناسب نیست و از روش اثرات ثابت باید استفاده شود. در این پژوهش نتایج آزمون هاسمن در جدول (۹) انعکاس یافته است:

جدول ۹. نتایج آزمون هاسمن

مدل اول	
مقدار آماره	سطح معناداری
۱۹/۶۳	۰/۰۰۳۲

منبع: یافته‌های پژوهش

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

همان‌طور که در جدول (۹) مشاهده می‌شود، آماره کای_دو کوچک‌تر از پنج درصد است که به معنای رد فرضیه صفر در آزمون هاسمن است. در نتیجه تخمین مدل باید با روش اثرات ثابت صورت گیرد.

ازآنجاکه یکسان بودن واریانس جز اخلال در دوره‌های مختلف از جمله فرض‌های کلاسیک به شمار می‌رود، به‌گونه‌ای که نقض این فرض موجب مشکل ناهمسانی واریانس در برآورد مدل می‌شود. در این پژوهش به‌منظور بررسی ناهمسانی واریانس از آزمون والد استفاده می‌شود که نتایج آن به‌قرار جدول (۱۰) است.

جدول ۱۰. نتایج آزمون ناهمسانی واریانس

	مدل اول	
آزمون	مقدار آماره	سطح معناداری
والد	۹۱/۸۹	۰/۰۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

همان‌طور که در جدول (۱۰) مشاهده می‌شود، احتمال محاسبه شده کمتر از پنج درصد است و بنابراین فرضیه صفر مبنی بر همسانی واریانس‌ها رد می‌شود.

از دیگر فروض کلاسیک، عدم ارتباط پسماندها و استقلال آن‌ها در دوره‌های مختلف زمانی است. مشکل خودهمبستگی که از نقض فروض مذکور ناشی می‌شود، موجب تخمین پارامترهایی بدون تورش ولی ناکارا در مدل می‌شود. یکی از آزمون‌های مهم و کاربردی برای بررسی وجود خودهمبستگی در مدل، آزمون ولدریج است. نتایج این آزمون برای هر دو مدل در این پژوهش مطابق جدول (۱۱) است:

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

جدول ۱۱. نتایج آزمون خودهمبستگی سریالی

	مدل اول	
آزمون	مقدار آماره	سطح معناداری
ولدریج	۳/۷۸۷	۰/۰۶۹۴

منبع: یافته‌های پژوهش

همان‌طور که جدول (۱۱) نشان می‌دهد، احتمال محاسبه شده بیشتر از پنج درصد است، براین‌اساس فرضیه صفر تأیید و مدل فاقد خودهمبستگی است.

در نهایت به‌منظور رفع ناهمسانی واریانس موجود در مدل با استناد به پژوهش هوچل[1] (۲۰۰۷)، از دستور robust در نرم‌افزار استاتا استفاده شده است به‌گونه‌ای که شرح برآورد متغیرهای پژوهش در جدول (۱۲) آورده شده است:

جدول ۱۲. نتایج تخمین مدل پژوهش

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
فناوری مالی	-۱/۰۰۳۹۷۵	۰/۳۳۱۴۳۷۴	-۳/۰۳	۰/۰۰۸ ***
اندازه بانک	۰/۰۴۴۱۷۹۵	۰/۱۹۴۳۴۲۶	۰/۲۳	۰/۸۲۳
کیفیت دارایی	-۱/۰۲۷۵۱	۰/۴۵۲۱۱۱۱	-۲/۲۷	۰/۰۳۷ **
نرخ بهره	-۰/۱۴۴۵۵۶۱	۰/۰۲۶۲۲۹۶	-۵/۵۱	۰/۰۰۰ ***
نرخ تورم	-۰/۰۱۹۵۴۵۱	۰/۰۰۴۸۱۵۷	-۴/۰۶	۰/۰۰۱ ***
نرخ رشد سپرده مشتریان	۰/۱۵۱۰۳۹۱	۰/۰۴۹۱۰۱۱	۳/۰۸	۰/۰۰۷ ***

منبع: یافته‌های پژوهش

1. Hoechle

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

در جدول فوق * سطح معناداری ۱۰ درصد، ** سطح معناداری ۵ درصد، *** سطح معناداری ۱ درصد را بیان می‌کند.

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

باتکیه‌بر نتایج حاصل از برآورد الگوی تحقیق، مشاهده می‌شود شاخص ترکیبی فناوری مالی اثر معنادار و منفی بر نسبت نقدینگی بانکی دارد؛ لذا فرضیه اصلی پژوهش تأیید می‌شود. این نتیجه همسو با نتیجه پژوهش تانگ و همکاران (۲۰۲۴) و در تقابل با نتیجه پژوهش خسروانی و بهمن (۱۴۰۲) است. رابطه منفی میان فناوری نوین مالی و نقدینگی بیان می‌کند که رشد فناوری‌های مالی همراه با افزایش بهره‌وری و کارایی بانک منجر به کاهش نگهداری دارایی‌ها نقد یا معادل آن توسط بانک‌ها شده است. سکوهای پرداخت دیجیتال در کشور (مانند زرینپال، پیپینگ، و آیزی) تراکنشهای نقدی را کاهش داده و جریان نقدینگی را سریعتر و شفافتر کرده‌است. این موضوع به بانک‌ها کمک کرده‌است تا نقدینگی خود را با دقت بیشتری مدیریت کنند. استفاده از هوش مصنوعی و تحلیل داده‌ها در مدیریت ریسک و پیش‌بینی تقاضای نقدینگی، به بانک‌ها در بهینه‌سازی ذخایر نقدی کمک کرده‌است؛ همچنین نوآوری فناوری دیجیتال وام‌دهی بانک‌ها را از طریق کاهش عدم تقارن اطلاعاتی افزایش می‌دهد؛ ازاین‌رو می‌توان ادعا کرد که افزایش وام از طریق کانال کاهش ریسک نکول و ریسک بدهی منجر به کاهش نیاز به دارایی‌های با درجه نقدشوندگی بالا می‌شود. استفاده از کیف پول‌های دیجیتال و پرداخت‌های غیرنقدی، وابستگی به پول نقد را کاهش داده و نقدینگی بانک‌ها را برای مصارف دیگر آزاد

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

کرده‌است. ابزارهای فینتک مانند «استقراض آنی» یا «انجماد هوشمند داراییها» به بانک‌های کشور کمک کرده‌است تا در زمان کمبود نقدینگی، واکنش سریعتری داشته باشند و به هر سوی باتوجه‌به شواهد موجود با توسعه فناوری مالی در نظام بانکی، نقدینگی مورد نیاز بانک کاهش‌یافته و نظام بانکی می‌تواند منابع بیشتری را صرف تجهیز منابع بخش‌های مختلف اقتصادی کشور نموده و همچنین سودآوری خود را از مجرای کاهش نیاز به نگهداری دارایی‌های نقدی یا معادل آن افزایش دهد.

علاوه بر رابطه میان فناوری مالی و نقدینگی عوامل دیگر مؤثر بر نقدینگی بانک نیز مورد بررسی قرار گرفت که یافته‌های تحقق نشان‌دهنده آن است که نسبت کیفیت دارایی اثر معنادار و منفی بر نقدینگی در بخش بانکی دارد. این نتیجه با نتایج پژوهش القده (۲۰۲۰) مطابقت دارد و با نتایج پژوهش تزوال و ابراهیمی (۱۳۹۹) در تضاد است. مطالبات غیرجاری نظام بانکی در اقتصاد ایران یکی از مشکلات اساسی نظام بانکی کشور است. مطالبات غیرجاری باتوجه‌به نتایج پژوهش حاضر منجر به کاهش نقدینگی بانک‌ها شده و این موضوع از یک‌سوی بر کارایی بانک‌ها در کشور اثرگذار بود و از سوی دیگر می‌تواند به سبب فشار بانک‌ها به بانک مرکزی جهت کاهش مشکلات نقدینگی موجب افزایش پایه پول شده و در نتیجه از کانال تورم نیز بر نقدینگی بانک‌ها اثرگذار باشد. در دهه‌های اخیر نظام بانکی را گسترش داده و سوددهی را با تنگنا مواجه ساخته است. از سوی دیگر تلاش‌ها جهت وصول مطالبات نیز خود منجر به هزینه اضافی بر نظام بانکی شده و از این کانال نیز نقدینگی بانک‌ها تحدید شده است. میزان وام‌های غیرجاری منجر به کاهش اعتماد سپرده‌گذاران و سرمایه‌گذاران خارجی می‌شود که ممکن است در بانک‌ها شروع به فعالیت کنند. این امر بخش بانکی را با مشکل کارایی مواجه کرده و سیستم بانکی را

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

به‌سوی شکست سوق می‌دهد و از طریق کانال خروج سپرده‌ها و بالارفتن سطح برداشت منجر به کاهش نگهداشت نقدینگی در بانک می‌شود و اثرات منفی خود را بر نقدینگی نشان می‌دهد.

نرخ رشد سپرده مشتریان اثر معنادار و مثبتی بر نقدینگی در بخش بانکی دارد. این نتیجه همسو با یافته‌های پژوهش القده (۲۰۲۰) است. با افزایش سپرده‌گذاری، نگهداری وجه نقد بانک نیز افزایش می‌یابد این موضوع را می‌توان ناشی از ساختار دولتی بانک‌ها دانست که تمایل زیادی برای سرمایه‌گذاری ندارند ضمن اینکه، بانک‌های خصوصی نیز حوزه فعالیت وسیع و گسترده‌ای در این زمینه ندارند. نرخ سود بانکی به‌صورت منفی بر نقدینگی بانکی تأثیرگذار است. دررابطه‌با تأثیر افزایش نرخ سود سپرده‌های مدت‌دار، می‌توان عنوان نمود که افزایش حجم سپرده‌های بلندمدت ناشی از افزایش نرخ سود سپرده‌ها، موجب افزایش قدرت وام‌دهی بانک‌ها می‌شود. از یک‌سو با افزایش وام‌دهی بانک، نگهداری دارایی نقد نزد بانک کاهش می‌یابد و از سوی دیگر وام‌دهی بانک به وام‌گیرندگان، موجب خلق نقدینگی در جامعه می‌گردد. در صورت عدم هدایت نقدینگی ایجاد شده به سمت فعالیت‌های تولیدی و در واقع گسیل و تحریک آن به سمت فعالیت‌های سفته‌بازانه، نرخ تورم در جامعه افزایش می‌یابد. تورم به‌صورت منفی بر نقدینگی بانکی تأثیرگذار است. این نتیجه همسو با نتایج پژوهش تزوال و ابراهیمی (۱۳۹۹) است و با نتایج پژوهش القده (۲۰۲۰) در تضاد است. افزایش تورم از طریق مجراهای گوناگون می‌تواند منجر به کاهش نقدینگی بانکی شود. به‌گونه‌ای که با افزایش تورم ارزش واقعی کل دارایی‌ها کاهش می‌یابد و درآمد بانک‌ها که از محل اعطای تسهیلات است نیز کمتر می‌شود؛ لذا با بالارفتن نرخ تورم، هم‌زمان هزینه‌های عملیاتی و غیرعملیاتی بانک‌ها افزایش

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

می‌یابد و با این افزایش متقاضیان دریافت تسهیلات نیز هزینه‌های ناخواسته‌ای را متحمل می‌شوند. در این حین بانک جهت حفظ حاشیه سود خود، اعطای تسهیلات جدید به متقاضیان را منوط به دریافت نرخ‌های سود بالاتر خواهد نمود. در این میان رونق بازارهای جانشین سپرده‌های بانکی و بالارفتن نرخ تورم سبب می‌شود که سپرده‌های فرار در مقایسه با سپرده‌های مدت‌دار نرخ رشد بالاتری داشته باشند و ادامه روند رشد پایین سپرده‌های مدت‌دار (ازآنجاکه این سپرده‌ها منابع بانک جهت تأمین تسهیلات هستند) قدرت وام‌دهی بانک‌ها کاهش داده و کاهش تولید و افزایش تورم را در پی خواهد داشت افزایش نرخ تورم ازیک‌طرف منجر به کاهش نرخ سود واقعی سپرده‌ها شده و از طرف دیگر اهتمام دولت به کاهش نرخ سود سپرده‌ها، به خروج سپرده‌ها از بانک و انتقال آن به بخش‌هایی با بازدهی و سودآوری بالاتر مانند ارز و طلا منجر می‌شود؛ لذا افزایش تورم هجوم سپرده‌گذاران به بانک‌ها برای خروج سپرده‌ها و کاهش نگهداشت نقدینگی را در پی دارد.

در پایان می‌توان گفت نقدینگی در بخش بانکی تحت‌تأثیر مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی، نهادی و ساختاری قرار دارد که قادرند نقش اندازه بانک را بر نقدینگی خنثی یا تعدیل نمایند. این نتیجه با نتایج پژوهش تزوال و ابراهیمی (۱۳۹۹) مطابقت دارد و با یافته‌های پژوهش محمود و همکاران (۲۰۱۹) و القده (۲۰۲۰) در تضاد است. یکی از مهم‌ترین این عوامل در ایران نقش کنترلی و نظارتی بانک مرکزی است به‌گونه‌ای که بانک مرکزی ایران از طریق اعمال سیاست‌های نظارتی و پولی، میزان دارایی‌های نقدی بانک‌ها را کنترل می‌کند. این سیاست‌ها برای همه بانک‌ها (صرف‌نظر از اندازه آن‌ها) اعمال می‌شود؛ بنابراین حتی اگر اندازه بانک بزرگ باشد سیاست‌های بانک مرکزی می‌تواند نقدینگی آن را محدود کند یا حتی افزایش دهد.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

باتوجه‌به نقشی که استفاده از فناوری مالی در بانک‌های ایران جهت مدیریت بهینه نقدینگی و کاهش هزینه‌ها و ارتقای رقابت‌پذیری دارد باتوجه‌به شرایط خاص ایران (از جمله تحریم‌ها، تورم بالا، و نیاز به نوآوری‌های داخلی)، برخی از این پیشنهادها عبارت‌اند از:

- توسعه سیستم‌های پرداخت دیجیتال و کیف پول‌های الکترونیک
- راه‌اندازی بانکداری باز باهدف افزایش همکاری بین بانک‌ها، استارت‌آپ‌ها و ارائه‌دهندگان خدمات مالی.
- توسعه اکوسیستمی از خدمات مالی نوآورانه (مانند مدیریت دارایی، بیمه دیجیتال و وام‌های فوری).
- استفاده از فناوری بلاک‌چین با افزایش شفافیت، امنیت و کاهش هزینه‌های تراکنش‌ها.
- توسعه شعب دیجیتال و بانکداری بدون شعبه هدف: کاهش هزینه‌های عملیاتی و دسترسی به مشتریان در مناطق دورافتاده.
- بهبود امنیت سایبری جهت مقابله با تهدیدات سایبری و افزایش اعتماد مشتریان.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

منابع

اسلامی، سمانه (۱۴۰۰). «تأثیر ویژگی‌های خاص بانک و عوامل اقتصاد کلان بر نقدینگی بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران»، پایان نامه دوره‌ی کارشناسی ارشد در رشته‌ی مدیریت مالی دانشگاه علامه محدث نوری.

آشتیانی عراقی، مهدی (۱۴۰۰). «تأثیر اعتبار سنجی مشتریان حقوقی بر کفایت سرمایه بانک». پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت مالی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق دانشکده علوم انسانی.

اسماعیل‌پور مقدم، هادی و آرزو کرمی (۱۴۰۰). «اثر نوآوری فین‌تک بر رشد سبز در ایران». *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۱۰(۳۹)، صص ۳۴-۱۱.

تهرانی، رضا؛ شاهچرا، مهشید؛ فلاح‌پور، سعید و زینب بیابانی (۱۴۰۰). «بررسی اجرای هم‌زمان الزامات سرمایه و نقدینگی نظارتی در بانک‌های ایران». *تحقیقات اقتصاد*، (۸۱)۲۱، صص ۴۵-۷۷.

تهرانی، رضا و جمشید بیگدلو (۱۳۹۹). «بررسی نقش واسطه‌گری مالی بانک‌های عضو بورس اوراق بهادار تهران و عوامل مؤثر بر آن». *چشم‌انداز مدیریت مالی*، ۱۰(۲۹)، صص ۶۴-۳۹.

تزوال، امیرحسین و مریم ابراهیمی (۱۳۹۹). «عوامل مؤثر بر نقدینگی بانک پاسارگاد با تأکید بر نقش دستگاه‌های خودپرداز و پایانه‌های فروش با استفاده از مدل ARDL». *فصلنامه مطالعاتی در مدیریت بانکی و بانکداری اسلامی*، ۶(۱۵)، صص ۷۹-۵۵.

تمیزی، علیرضا (۱۴۰۰). «نقش توسعه بانکداری الکترونیکی بر پیشرفت مالی بانک‌ها (مطالعه موردی بانک ملی ایران)». *مجله توسعه و سرمایه*، ۶(۲(۱۱))، صص ۱۹۹-۱۸۵ .

ثابتی نیارق، محمد و مهدی زینالی (۱۳۹۴). *تأثیر گسترش بانکداری الکترونیک بر نقدینگی بانک‌ها*. کنفرانس بین‌المللی جهت‌گیری‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری، تبریز.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

خسروانی، آرزو و صدیقه بهمن (۱۴۰۲). *اثر توسعه فین‌تک بر تنوع درآمدی و نقدینگی در بانک‌های بورس اوراق بهادارتهران*. اولین همایش ملی پژوهش‌های نو پدید در حسابداری، مالی، مدیریت و اقتصاد با رویکرد توسعه اکوسیستم.

دلقندی، سید ابوالفضل و مهدی ایزی (۱۳۹۵). *تأثیر شاخص‌های درون بانکی و عوامل اقتصادی بر نقدینگی بانک‌های غیردولتی*. کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت اقتصاد و حسابداری.

شیداییان، مهدی؛ دولو، مریم و ویدا ورهرامی (۱۳۹۷). «اثر عوامل مالی داخلی و عوامل اقتصادی بر نقدینگی بانک‌های بورس اوراق بهادار و فرابورس ایران»، فصلنامه پژوهش‌های پولی- بانکی، ۱۱(۳۷)، صص ۴۱۲ -۳۸۳.

شهاب، محمدرضا (۱۴۰۱). «بررسی رابطه بین نرخ‌های ارز و رشد بهره‌وری کل عوامل تولید یک تحلیل تجربی بر مبنای داده‌های پنل در کشورهای منتخب». *دوفصلنامه علمی- تخصصی اقتصاد توسعه و برنامه ریزی*، ۹(۱)، صص ۳۳-۱۷.

طارمی، شهرام؛ شاه‌ویسی، فرهاد؛ خیراللهی، فرشید و علی‌اصغر طاهرآبادی (۱۳۹۹). «تأثیر فناوری‌های نوین مالی بر زیست بوم مالی بانکداری بدون ربای ایران». *فصلنامه علمی تحقیقات مالی اسلامی*، سال دهم، شماره اول (پیاپی۱۹)، صص ۲۳۴-۱۸۷ .

طارمی، شهرام؛ شاه ویسی، فرهاد؛ خیراللهی، فرشید و علی‌اصغر طاهرآبادی (۱۳۹۹). «ارائه مدل بهبود عملکرد مالی بانک‌ها بر مبنای فناوری‌های نوین مالی». *دانش حسابداری مالی*، ۷(۴(۲۷))، صص ۵۷-۹۶.

طهماسبی آقبلاغی، داریوش؛ سلطانی، مرتضی؛ شهبازی، میثم و افسانه اوضاعی (۱۴۰۰). «ارائه چارچوب همکاری راهبردی بین نظام بانکی خصوصی و فین‌تک‌ها در ایران». *مدیریت توسعه فناوری*، ۹(۱)، صص ۶۶-۴۱ .

عالی داعی جوادی، معصومه (۱۳۹۷). *بررسی عوامل مؤثر بر مدیریت نقدینگی و وجوه نقد در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران*. موسسه آموزش عالی کوشیار گروه مدیریت مالی.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

قربانی، منصور (۱۳۹۶). «تعیین اثرات فاکتورهای کلان اقتصادی و ویژگی‌های بانک بر نقدینگی بانک‌ها (مطالعه موردی: بانک‌های تجاری ایران)». پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته مدیریت مالی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر قدس.

کفائی، سید محمدعلی و محبوبه راهزانی (۱۳۹۶). «بررسی تأثیر متغیرهای کلان اقتصادی بر ریسک نقدینگی بانک‌های ایران». فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، ۲۵(۸۱)، صص ۳۱۰-۲۶۱.

کرمی، آرزو و هادی اسماعیل‌پور مقدم (۱۴۰۲). «اثر نوآوری فین‌تک بانکی بر ریسک‌پذیری نظام بانکی ایران». *پژوهشنامه اقتصاد کلان*، ۱۸(۳۸)، صص ۵۶-۳۵.

مرادی، روح‌الله؛ احدزاده، محمد و سارا انوشیروانی (۱۴۰۱). «بررسی میزان تأثیر گذاری فین‌تک بر نحوه ارائه خدمات مالی در صنعت بانکداری بر مصرف کنندگان». *فصلنامه مدیریت سرمایه انسانی دفاعی*، ۲(۳)، صص ۱۴۳-۱۱۳.

مرادی، وحید؛ محمدی‌زاده، چنگیز و علی فرهادی محلی (۱۴۰۲). «طراحی و تبیین مدل ارزیابی خط مشی اجرایی فینتک در بانک ملی». *فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی*، شماره چهل و چهارم، صص ۱۱۰- ۸۱.

معبودی، رضا و زینب دره نظری (۱۴۰۲). «تأثیر آستانه‌ای فین‌تک بر توسعهٔ مالی در ایران». *پژوهش‌های برنامه و توسعه*، ۴(۲)، صص ۵۶-۳۵.

مهدوی‌پناه، حسن؛ خلیلی عراقی، مریم؛ منتظر، مهدی و حمیدرضا وکیلی فرد (۱۴۰۲). «تحلیل تأثیر فین‌تک بر شمول مالی در ایران». *دانش سرمایه‌گذاری*، ۱۳(۵۱)، صص ۵۸۷-۵۶۷.

یزدان‌پناه، حمیده؛ اسلام لوئیان، کریم؛ هادیان، ابراهیم و روح اله شهنازی (۱۳۹۹). «تأثیر قواعد سرمایه خلاف چرخه بر ثبات بانکی و پویایی‌های اقتصاد کلان در ایران». *فصلنامه مطالعات اقتصادی کاربردی ایران*. ۹(۳۶)، صص ۳۳-۱.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

نوری، سمیرا؛ دل‌انگیزان، سهراب و کیومرث سهیلی (۱۴۰۱). «نقش فناوری‌های نوین مالی (فین‌تک ها) بر مصارف‌پایه‌پولی در ایران». *اقتصاد پولی مالی*، ۲۹(۲(۲۴))، صص ۱۵۷-۱۱۶.

Agarwal P. (2019). "Bank specific determinants of liquidity of public and private sector banks". *International Journal of Recent Technology and Engineerin*g, 8(3), pp. 8942-8947.

Assfaw A.M. (2019). Firm-specific and macroeconomic determinants of banks liquidity: empirical investigation from Ethiopian private commercial banks.

Al-Qudah A.M. (2020). "Macroeconomic and bank-specific variables and the Liquidity of Jordanian Commercial Banks". *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, *7*(12), pp. 85-93.

Al-Harbi A. (2020). "Determinates of Islamic banks liquidity". *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 11(8), pp. 1619-16.

Alrwashdeh N. N. F., Ahmed R., Danish M.H. & Q. Shah (2023). "Assessing the factors affecting the liquidity risk in Jordanian commercial banks: a panel data analysis". *International Journal of Business Continuity and Risk Management*, 13(1), pp. 84-99.

Cheng M. & Y. Qu (2020). "Does bank FinTech reduce credit risk? Evidence from China". *Pacific-Basin Finance Journal*, No. 63, 101398.

Chiu I. H. Y. & E.F. Greene (2023). The Future of Banking: FinTech, AI, and the Revolution in Financial Services. Cambridge University Press.

Chhaidar A., Abdelhedi M. & I. Abdelkafi (2023). "The effect of financial technology investment level on European banks' profitability". *Journal of the Knowledge Economy*, 14(3), pp. 2959-2981.

Dorfleitner G., Hornuf L., Schmitt M. & M. Weber (2017). "The Fintech Market in Germany. (In *FinTech in Germany*)". *Springer*, Cham, pp. 13-46

Deng, L., Lv Y., Liu Y. and Y. Zhao (2021). Impact of fintech on bank risk-taking: Evidence from China. Risks 9(5), 99.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

El-Chaarani H. (2019). "Determinants of bank liquidity in the Middle East region". *International Review of Management and Marketing*, 9(2), pp. 75-64.
Ghimire K. (2021). Factors affecting liquidity on banking sector: a study of Nepalese commercial bank (Master's thesis, K. Ghimire).
Gou Q., Li X. & G. Zhao (2023). Digital technology and cross-border bank lending. Available at: SSRN 4600635
Hoechle D. (2007). "Robust standard errors for panel regressions with cross-sectional dependence". *The stata journal*, *7*(3), pp. 281-312.
Ha Thanh D., Hang Thanh H.T., Huy & T. Trong (2022). "Factors affecting liquidity of commercial banks in vietnam". *Proceedings on Engineering Sciences*, 4(2), pp. 115-124.
Kapur M., Banerjee A. & K. Malik (2022). "Factors impacting liquidity of banks: an empirical study from the banking sector in the uae". *Indian Journal of Finance and Banking*, 10(1), pp. 61-74.
Le T.D., Ho T.H., Nguyen D.T. & T. Ngo (2021). "Fintech credit and bank efficiency: international evidence". *International Journal of Financial Studies*, 9(3), pp. 44.
Melese N. (2015). "Determinants of Banks Liquidity: Empirical Evidence on Ethiopian Commercial Banks". *Department of Accounting and Finance, College of Business and Economics, Addis Ababa University*
Mazreku I., Morina F., Misiri V., Spiteri J.V. & S. Grima (2019). Exploring the liquidity risk factors in the Balkan Region banking system
Mahmood H., Khalid S., Waheed A. & M. Arif (2019). "Impact of macro specific factor and bank specific factor on bank liquidity using FMOLS approach". *Emerging Science Journal*, 3 (3), pp. 168-178.
Nguyen H.C. (2022). "Factors affecting liquidity risks of joint stock commercial banks in Vietnam". *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 9(4), pp. 197-212.
Qiu H., Huang Y. and Y. Ji (2018). How does FinTech development affect traditional banking in China? the perspective of online wealth management products. J.Financ, Res. (chin. version) 461 (11), 17-30
Shalamo shawula D. (2022). *Determinants of banks liquidity and their impact on financial performance: empirical study of commercial banks in ethiopia*. A thesis submitted to the department of economics,

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]
[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]

hawassa college of bussiness and economics, shool of graduate studies, hawassa university, hawassa, ethiopia

Sajid R., Ayub H., Malik B. F. & A. Ellahi (2023). "The Role of Fintech on Bank Risk-Taking: Mediating Role of Bank's Operating Efficiency". *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2023(1), 7059307.

Tibebu K. (2019). "Determinants of banks liquidity: The case of private banks in Ethiopia". *Research Journal of Finance and Accounting*, 10(3), pp. 32-40.

Tasnova N. (2022). "Impact of bank specific and macroeconomic determinants on banks liquidity: an empirical study on listed commercial banks in Bangladesh". *Finance & Economics Review*, 4(1), pp. 11-24.

Tang M., Hu Y., Corbet S., Hou Y.G. & L. Oxley (2024). "Fintech, bank diversification and liquidity: Evidence from China". *Research in International Business and Finance*, 67, 102082.

Wu Z., Pathan S. & C. Zheng (2024). "FinTech adoption in banks and their liquidity creation". *The British Accounting Review*, 10132

Zhao J., Li X., Yu C.H. S. & C.C. Lee (2022). Riding the Fintech innovation wave: Fintech, patents and bank performance. J. Int. Money Finance 122, 102552.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-13]

[DOI: 10.61882/qjerp.33.115.312]